

רוקדים
מגזין לריקודי עם ומחול

גליון מס' 117 | מרץ 2025

לקבלת עתון לתיבת האימיל לחצו **כאן**

העמותה
לתיעוד ושימור
המחול הישראלי

NIRKODA
עמותת ארגון המדריכים
והיוצרים לריקודי עם

שלמה ממן

חתן פרס ישראל בתחום תיאטרון, מחול ואופרה לשנת תשפ"ה (2025)

נימוקי הועדה:

"שלמה ממן מקשר בין ריקוד העם הבימתי לבין ריקוד העם ההשתתפותי ותורם לפריחת ריקודי העם כאמנות מחברת ומרפאת בימים מורכבים אלה."

"שלמה מעמיד במשך שנים רבות דורות של רוקדים ומרקידים. עשייתו היוצרת מתייחדת בחיוניות, אנרגיה, רוח וכן ובמתן ביטוי של רכיבי ריקוד עממי של כלל הקבוצות החברתיות והקהילות בישראל."

הפרס הינו הכרת הממסד בתחום ריקודי העם כתחום תרבותי חשוב ביותר במדינה

לכתבתה מלאה של חלי לבנה בעמוד 7

רוקדים

מגזין לריקודים עם ומחול

גליון מס' 117 | מרץ 2025

לקבלת המגזינים לתיבת האימיל שלך, אנא הצטרף כ-VIP

- מו"ל: "רוקדים נרקודה", בשיתוף המכון לריקודים-עם (IDI), ארה"ב, נשיא: בוב לוין ז"ל, יו"ר: טד קומט. בשיתוף העמותה לתיעוד ושימור המחול הישראלי.
- עורכים: ירון מישר, רות גודמן, דני עוזיאל ז"ל
- חברי מערכת: שני קרני אדוקולסי, הוני גולדפיין, בני לוי, יהודית פיקסלה, אלון קינג, רות שנברג, ציפי שרגאי
- עריכה גרפית: אנה קדרי
- צלם המערכת: אלכס הובר
- המערכת: רוקדים, דרך משה דיין 96/35 תל אביב 67320 טל: 052-5620447 פקס: 03-5614651 דוא"ל: rokdim@rokdim.co.il אתר אינטרנט: <https://magazines.rokdim.co.il>

למנוי לחץ כאן

ירון מישר

רות גודמן

דני עוזיאל ז"ל

קוראים יקרים,

לפניכם מגזין רוקדים-נרקודה גליון 117. זהו המגזין ה-5 מאז הטבח ב-7.10.2023 ו-59 חטופים, חיים ומתים, עדיין שם... אנחנו לא שוכחים אותם ומשפחותיהם.

ברכות לשלמה ממך על זכייתו בפרס ישראל לתיאטרון מחול ואופרה. כבוד גדול לשלמה ולכל תחום המחול הישראלי והעוסקים בו - המדריכים, הרקדנים (להקות המחול) והרוקדים בארץ ובעולם. אכן הפרס מוכיח את חשיבותו של תחום זה בתוך סצנת התרבות הישראלית. הלואי ויביא עוד אנשים להצטרף למעגלים.

בחודש פברואר 2025 איבדנו את דני עוזיאל ז"ל, רקדן אהוב, כוריאוגרף, מרקיד ועורך שותף של הוצאת מגזינים אלה של "רוקדים-נרקודה". דני היווה השראה להמוני רוקדים בכל העולם, עם החמימות שלו, תנועותיו היפות, סגנון ההוראה המעולה שלו, היצירתיות, אישיותו האנרגטית ואהבתו הטהורה והעזה לריקודי העם הישראליים.

בגליון הבא של "רוקדים-נרקודה" נביא כתבה נרחבת על חייו ומורשתו המדהימה של דני שלנו.

כמו כן, אנו מציינים בצער את פטירתו של רוברט (בוב) לוין ז"ל, נשיא המכון הישראלי למחול (IDI), שתמיכתו הנלהבת במחול העם הישראלי ובהוצאת המגזינים שלנו לא תסולא בפז.

בגליון הפעם:

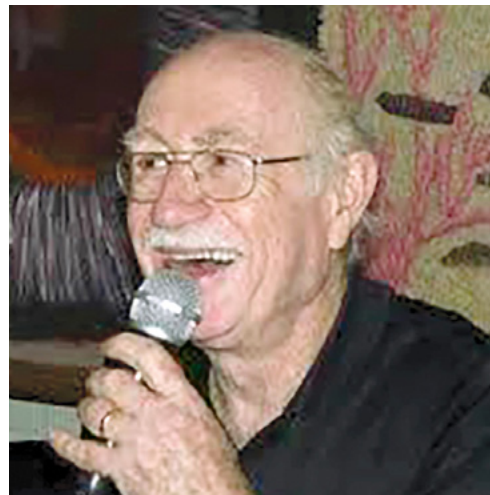
- **העמותה לתיעוד ושימור המחול הישראלי (ע"ר)**, התחילה בפעילות. מסמך המטרות (יכול עדיין להשתנות) כאן לפניכם. אנא תנו לנו את הכוח לעשות את הדברים. בואו הצטרפו כ"ידידי העמותה". <https://tinyurl.com/349nuz4d>
- **חלי לבנה** בראיון עם **שלמה ממך**, חתן פרס ישראל לשנת 2025, בתחום תיאטרון, מחול ואופרה - הפרס היוקרתי ביותר בארץ.
- על ה"גברת הראשונה במחול הישראלי בקנדה" - **טמה קרנרמן**, ועל התפתחות המחול הישראלי בקנדה בכלל, כותבת לנו **ליוויה בורגהרט**.
- **נפתלי חייט** רקד ונהנה מאוד בחוויה מזרח אירופאית בירושלים. הוא משתף אותנו בחוויותיו מהמפגש השנתי של עמותת "דונאב", על טהרת המוזיקה והמחול הבלקני.
- ב"סובב עולם" חולק איתנו **מתי גולדשמיט** את חוויותיו מסיוור ריקודים ביפן.
- "ריקוד החודש" הוא הפעם "מה יהיה מחר" (<https://tinyurl.com/3w9p4d3t>) אותו חיברו ביחד נועם בן לולו ודודו ברזילי.

קריאה מהנה

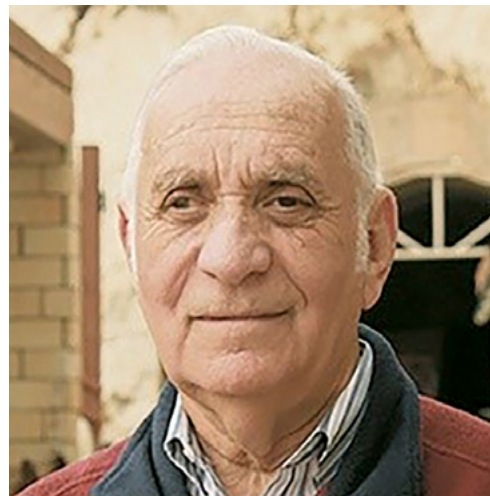
ירון מישר, רות גודמן - עורכים.

לזכרם של אהובנו

דני עוזיאל ז"ל

דני היה אוצר, יקיר קהילת הרוקדים שלנו בכל העולם, ויקר לכל מי שהייתה לו נגיעה אליו. מי יתן והשמחה העצומה שהעניק על ידי הריקודים שלו, ההדרכה מעוררת ההשראה, הריקוד המהודר שלו, המרץ הבלתי-נדלה, וההנהגה מלאת החזון שלו, ירקדו בלבנו לעד.

בוב לוין ז"ל

כציוני צעיר, בוב רקד בפסטיבל ריקודי העם הישראלי הראשון בניו יורק בשנת 1952, שהופק על ידי הקרן הקיימת לישראל. שם ניצתה בו התשוקה רבת השנים לריקודי עם ישראלים. 50 שנה לאחר מכן, ומאז, הוא עמד בראש הפסטיבל, ועדיין, בחסות הקק"ל. בוב הציג מחויבות הבלתי נלאית לריקודי עם ישראלים. תחת הנהגתו המוצלחת, הנדיבה, הנלהבת והחמימה כנשיא מועצת מכון המחול הישראלי, הוא טיפח את היוזמות שצמחו ושגשגו, כולל המגזין "רוקדים נרקודה". מי יתן וחייו המופלאים של בוב ימשיכו להוות לנו השראה ולהנחות אותנו.

העולם הבינלאומי
של ג'ים גולד

טיולי ג'ים גולד 2025 ריקודי עמים בינלאומיים

הטיולים שלנו מיועדים לרקדני ריקודי עמים, לאלו שלא רוקדים, וכל מי שאוהב טיולים ותרבות.

www.jimgold.com

פרו

נסקה ואמזונס

של פרו

21-30 במאי

לימה, קוזקו,
מאצ'ו פיצ'ו, פונו,
העמק הקדוש,
אגם טיטיקקה,
יער האמזונאס, נסקה

בולגריה

29 ביולי-11 באוגוסט

סופיה, פלובדיב,
וליקו טורנובו,
פסטיבל
קופריבשטיצה
(מתקיים כל 5 שנים).
בהובלת ונטסי מילב.

ישראל

19-30 אוקטובר

ירושלים, מצדה,
תל אביב, גליל, חיפה,
צפת ורמת הגולן.

בהובלת לי פרידמן
וג'ו פרידמן.

טורקיה

17-31 באוקטובר

איסטנבול, אנקרה,
קפדוקיה, פמוקלה,
איזמיר, קוסדסי,
פרגמון, טרויה,
צ'נקלה ובורסה.
בהובלת לי אוטרהולט.

הרשמה לסיור: שריינו לי מקום!

תשלום ראשון - \$ 200

Jim Gold International, Inc.,

497 Cumberland Avenue, Teaneck,

NJ 07666 U.S.A. (201) 836-0362

www.jimgold.com

Email: jimgold@jimgold.com

מורה לריקוד, לתנועה, מחול

יש לנו בשבילך ביטוח לאחריות מקצועית

הביטוח שלנו נותן לך:

ביטוח חבות
מעבידים

ביטוח
לרכוש

ביטוח אחריות
מקצועית

ביטוח צד
שלישי

ביטוח הגנה
משפטית

ביטוח ופיננסים

טלפון: 04-6388052 | www.rap-bit.co.il
רחוב המייסדים 22, בנימינה

אנחנו מבטחים את העוסקים בתחום הריקוד המחול והתנועה כבר יותר מ-30 שנה
לפרטים ולהצטרפות לתוכנית הביטוח המיוחדת שלנו פנו:
דביר רפ - 050-9789719, dvirr@rap-bit.co.il

מאזין את הרפ כביטוח ופיננסים (מאז 1978)

REGISTERED CHARITY
NUMBER 1206015

4-8 AUGUST
2025

Mechol EUROPA

BOOK NOW!

INFO@IDI.ORG.UK
WWW.IDI.ORG.UK

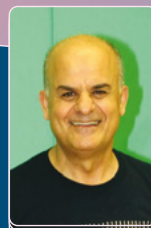
UNIVERSITY
OF SURREY
1 HOUR FROM LONDON

MICHAEL
BARZILAI

SHARON
ELKASSLASSY

SHMULIK
GOV'ARI

YUVAL
TABASHI

DADO
KRAUS

Yael
YAAKOBI

עמותה לתיעוד ושימור המחול הישראלי

העמותה לתיעוד ושימור המחול הישראלי

ASSOCIATION FOR THE DOCUMENTATION
AND PRESERVATION OF ISRAELI DANCE

(ע"ר: 580794311)

[HTTPS://MAGAZINES.ROKDIM.CO.IL](https://magazines.rokdim.co.il)

- הקמת לוח מידע מקוון על סדנאות, השתלמויות, קורסים, מחנות מחול, פסטיבלים ואירועי מחול ישראלי בארץ ובעולם
  - מידע על יוצרי ריקודי עם, מדריכים ומרקידיים.
  - תיעוד יצירות מחול ישראלי לבמה.
  - מידע על כוריאוגרפים ומנהלי להקות מחול ישראלי לבמה.
  - מידע על מופעים ופסטיבלי מחול עם ישראלי בישראל ובעולם
2. הפקת כתב עת "רוקדים-נרקודה" ובו כתבות ומאמרים בנושא מחול ישראלי.
  3. תיעוד בעל פה (פודקאסט) של יוצרים, מרקידיים, וכוריאוגרפים, מנהלי להקות ומנהלי פסטיבלים.
  4. יוזמה להקמת "בתי ספר רוקדים" כחלק מתוכנית הלימודים בגנים ובבתי הספר להנחלת ריקודי העם לדור הבא.
  5. הפקת ימי עיון, השתלמויות מקצועיות, כינוסים, מופעים ופסטיבלים
  6. תמיכה בפרויקטים של תיעוד, שימור ושיחזור יצירות מחול עם ישראלי לבמה.

איך נפעל?

- א. תרומות: גיוס כספים מהציבור הרחב באמצעות מעמד "דידת העמותה" כתמיכה בפעולותינו. לתרומות נוספות מפרטים וגופים פרטיים [זה המקום](#).
- ב. הגשת בקשות לתמיכה מגופים ממשלתיים (נוכל לעשות אחרי הצגת שנתיים של פעילות).
- ג. יוזמות לשיתופי פעולה עם משרדי הממשלה, עמותות ומוסדות תרבות בישראל.
- ד. שיתופי פעולה עם עמותות ומוסדות קהילה ותרבות יהודיים בתפוצות.

מנהלים שותפים:

ירון מישר, חתן פרס הנשיא לתיעוד ושימור המחול הישראלי

שלמה ממון, חתן פרס ישראל לשנת 2025

יו"ר: סרגי רוזנבוים. ועד מנהל: ד"ר רונית תמיר-רונו, יעל מירו. ועדת ביקורת: אנדרה שור, אבי ברנס.

מי אנחנו?

העמותה הינה גוף ציבורי שמטרותיו פעילויות למען הציבור ללא מטרת רווח בתחומי תיעוד, שימור, מחקר, קידום והפצה של שתי מסורות מקבילות של ריקודי עם הישראליים בארץ ובעולם:

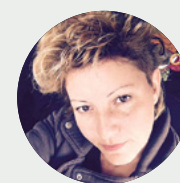
1. מחול עם ישראלי השתתפותי - חוגים והרקדות לקהל הרחב.
2. מחול עם ישראלי לבמה - להקות המחול הישראלי.

מטרותינו:

1. הקמת מאגר מידע וארכיון מקוון מילולי וויזואלי מונגש לציבור הרחב. המאגר יכלול: מסמכים, תעודות, תדריכים, ספרים, כתבי עת, מאמרים, כתבות, תצלומים, סרטונים וסרטים:
- תיעוד ריקודי עם ישראליים שחוברו מאז 1924 ולעתיד: רישום הצעדים, מילות השירים וסיפורי הריקודים.

חלי לבנה

פרס ישראל לתיאטרון, מחול ואופרה, תשפ"ה

שלמה ממון, חתן פרס ישראל לשנת 2025

"אדם המזיז הרים, התחיל בלסחוב אבנים קטנות" / קונפוציוס

שר החינוך יואב קיש:

"שלום שלמה, אני שמח מאוד להכירך, ויש לי עבורך בשורה משמחת. אני מודה שלא הכרתי את הרקע שלך, אבל היום אני יודע שאתה הוא מי שהוביל את כל הנושא של ריקודי העם במדינת ישראל, גם כרקדן מקצועי וגם ככוריאוגרף ומנהל אומנותי.

לעיתים יש אנשים שעושים את הדברים ולא רואים אותם...אני רוצה לומר לך שזכית בפרס ישראל בתחום תיאטרון, מחול ואופרה".

שלמה (מרוגש בשיחה): "וואו!"

שר החינוך (ממשיך): "ריקודי עם הם אמנם נישה שלא כולם מכירים, אבל הבנתי כמה שאתה עמוד תווך בעשייה הזו, ורציתי לומר לך תודה רבה ושנחנו ניפגש ביום העצמאות לקבלת הפרס".

שלמה (בקול רועד): "אני נרגש כל כך... אתה לא מאמין עד כמה! אני קודם כל חושב שזה הדבר הכי חשוב שקרה לתחום ריקודי העם בישראל, העובדה שאתה נותן לזה הכרה. אנשים שעשו כל כך הרבה כל השנים, משקיעים בתחום ונותנים את נשמתם.

אני כל כך נרגש, ואני מודה לך בשם כל הרוקדים בישראל, המרקידים וכל מי שעשה למען המחול הישראלי".

שר החינוך: "אז אתה בעצם מייצג אותם עם כל העשייה שלך של השנים הרבות, וזה באמת תחום שמצד אחד, מי שנמצא בו, זה חלק מאוד מהותי וחזק בחיים שלו, ואני שמח שישנה ההזדמנות להעניק לך את ההערכה ולתחום המחול הישראלי העממי, שיש לו מקום מאוד משמעותי בתרבות שלנו".

שלמה: "תודה רבה-רבה! אני מודה לך מקרב לב ומעומק נשמת!".

שר החינוך יואב קיש: לעיתים יש אנשים שעושים את הדברים ולא רואים אותם... אני רוצה לומר לך שזכית בפרס ישראל בתחום תיאטרון, מחול ואופרה".

צילום: אלביס הובר

רוקדים

גיליון 117 | מרץ 2025

שלמה למה ממך נולד ב-1953 לזוג הורים ממוצא מרוקאי וטוניסאי, גדל בשכונה קטנה בטבריה, בן בכור מתוך תשעה אחים ואחיות.

ערב יום השישי הגיע בבית משפחת ממך. "שבת שלום" הם היו מברכים האחד את השנייה בבואם לשבת אל שולחן השבת. אביו של שלמה ז"ל היה עומד בראש השולחן הארוך ומברך: "יום השישי, ויכלו השמיים והארץ וכל צבאם: ויכל אלוהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה... ברוך אתה ה', מקדש השבת, וכולם עונים: "אמן!"

שלמה:

צילם: אלבס הובר

אבי היה אווז בידו אחת בכוס היין המלאה, ולעיתים בין משפט למשפט, טיפות היין היו נוזלות מן הכוס ונופלות על המפה הלבנה והמבריקה של השבת, דרך אצבעות ידיו הארוכות והמתפללות של אבא. בידו השנייה אבא היה מסדר את הכיפה הלבנה מבד הסטן שעל ראשו, פן תיפול.

אבי ידע המון תפילות בעל פה. בעיניי, הוא ידע כל כך הרבה בכל נושא שקיים, אך בתורה היתה לו חכמה יתרה. הוא ידע לדקלם פסוקים שלמים ולפרש אותם, ומתוך אותה פרשנות, אבי היה מעביר לנו מוסר השכל שהיה משרת אותנו בכל התחומים בחיינו. חוכמת החיים שלו היתה גדולה עד מאוד ואהבתי להקשיב לדבריו.

בכל ערב שישי, בין מנה למנה, אבא היה חד לנו חידות מן התורה, שואל אותנו שאלות, מבקש מאיתנו פרשנויות. אהבתי את זה מאוד. ותמיד היתה מעין תחרות בינינו האחים, מי הוא זה שידע לענות ראשון על חידותיו המפותלות והשנונות.

אחרי ברכת המוציא לחם מן הארץ, אבא היה בוצע את החלה וזורק פיסות ממנה לכל אחת ואחד מאיתנו ואמא היתה ניגשת מיד אל המטבח, מביאה את קעריות הסלטים הקטנטנות אל השולחן. הסלטים המרוקאים שאמא הכינה היו מעדן לכל פה. אחרי שהניחה את כל הסלטים לאורך השולחן הארוך, היא ניגשה להביא את הדגים. הדגים בטבריה אינם כמו הדגים בתל אביב, בחדרה או באשדוד. לדגים בטבריה יש מחויבות.

שבת אחת בבוקר חזרתי יחד עם אבא וכל אחי מבית הכנסת. היינו חוזרים תמיד יחד, כגוש אחד ומאוחד. הייתי נער בן 13. הגענו הביתה וכמנהגנו, ישבנו לאכול ארוחת שבת עשירה, כל המשפחה יחד. אמא עמלה בכל שבוע על המעדנים של שבת בזמן שהתפללנו בבית הכנסת.

"שלמה! הפועל טבריה משחקים עוד מעט באצטדיון, אתה רוצה שנלך יחד למשחק?" שאל אבא.
"עכשיו?" שאלתי בפליאה. "כן" הוא השיב "נלך לשם ברגל".
וכך היה.

היינו בית שומר מסורת ולא נסענו בשבת. אבא ואני ירדנו באותה השבת ברגל לכיוון העיר התחתית והמשכנו בעלייה לכיוון האצטדיון. נכנסנו לראות את המשחק. כשהמשחק הסתיים, בצאת השבת, בדרכינו חזרה הביתה, נכנסנו לבנין

"בכל ערב שישי, בין מנה למנה, אבא היה חד לנו חידות מן התורה, שואל אותנו שאלות, מבקש מאיתנו פרשנויות. אהבתי את זה מאוד."

כנר על הגג - סטודנטים ת"א. צילם: אורי ישי.

הורה שכזאת - סטודנטים ת"א. צילם: אורי ישי.

"הסתדרות הפועלים". שם, מול עינינו ראינו במה קטנה מאוד, המיועדת במיוחד למופעים עבור התושבים שהיו רשומים כחברי הסתדרות בעיר. אבא שלי עבד בקיבוץ גשר, ולכן גם הוא נמנה עם אותם החברים.

על במה זו הופיע זוג רקדנים, גבר ואישה, בריקוד שמעולם לא ראיתי כמותו. בתחילה, סולן הלהקה עמד לבדו על הבמה, והניע את כל חלקי גופו בבת אחת. הוא היה כחוש, גמיש ונחוש בתנועותיו המפותלות. נדמה היה שידי ורגליו נמתחו הרבה יותר ממצבן הטבעי, ממש עד לקצה יכולתו. הוא סובב את גופו, אך מבט עיניו נותר ממוקד ישר. הייתי בטוח שהוא נועץ בי את מבטו, והוא - המשיך בשלו.

הוא זז בתנועה עגלגלה, כמו נחש חלקלק, המתפתל וזוחל לאיטו עד אשר מגיע אל טרפו. הרגשתי בגופי כיצד הריקוד הזה נוגע בי. הצטמרתי כולי, אך בשלב זה עדיין לא הבנתי מאום. רק ידעתי שאלה היו רגעים שלא חוויתי מעולם. רגעים מופלאים של גילוי. והרקדן הזה, שלבטח הקדיש את חייו לבמות אינסופיות שכאלו, המשיך לכשף אותי בתנועותיו העגלגלות באותה שבת רגילה אחרי משחק הכדורגל...

המוזיקה בחלל ניגנה צלילים תימנים, ובאוויר התעופפו להן אותיות בח' וע' בהרמוניה מושלמת. היו גם נגנים שתופפו בכפות ידיהם על פחים גדולים וחלולים והפיקו צלילי מתכת שבאו מארץ רחוקה ותמימה.

אז בשבת ההיא ידעתי את אשר חפצה נפשי. **גיליתי שגם אני רוצה לרקוד.**

כך החל מסע חיי, המסע הגדול שלי שאני עדיין צועד בו. בידי האחת מחזיק מקל, ועל כתפי האחרת שק גדול ומלא. אני אוסף את אותו השק בכל בוקר ויוצא לדרכי. בתוכו יש לי את המשפחה שלי, שהיא החשובה לי מכל, יש בו גם את כל האנשים שהכנסתי לליבי כל השנים, אנשים שאני אוהב וסומך עליהם שיהיו לצידי גם בימים הכי קשים שלי, ויש לי את הניצוץ הקטן והזהר הזה, שבזכותו אני קיים. זהו ניצוץ הריקוד. המתנה שקיבלתי ממעלה. נשמתי מדברת מתוך הניצוץ הזה, מוציאה החוצה את כל התנועות שבי, הרעיונות שלי, וכל אותם החלומות שאני עדיין רוצה להגשים.

בכל בוקר זה רק אני, המקל והשק שלי.

כשהגעתי לכיתה ט', הוריי רשמו אותי לישיבה תיכונית שנקראת: "פרחי אהרון", ישיבה תיכונית אשכנזית, שמיקומה היה בקריית שמואל בחיפה. זו היתה פנימייה דתית ברמה גבוהה.

באותה ישיבה דתית למדתי שנה אחת בלבד, ובמסגרת הלימודים קרה לי אירוע מכונן. אירוע שבדיעבד, היה לו תפקיד כה חשוב בחיי. יום אחד, הכניסו ספר תורה לישיבה. זה לא היה דבר של מה בכך. ההתרגשות סביב האירוע היתה עצומה. עשרות כפות ידיים קטנטנות של תלמידי ישיבה אחזו בתחתית ספר התורה העגול, הגדול. היה לו כיסוי עשוי כסף אמיתי, וכולו היה עטוף בציפוי

"הוא זז בתנועה עגלגלה, כמו נחש חלקלק, המתפתל וזוחל לאיטו עד אשר מגיע אל טרפו. הרגשתי בגופי כיצד הריקוד הזה נוגע בי. הצטמרתי כולי, אך בשלב זה עדיין לא הבנתי מאום. רק ידעתי שאלה היו רגעים שלא חוויתי מעולם."

של קטיפה כחולה כמו הצבע של הים. על הספר בלטו עיטורים אומנותיים כסופים בכתב תנכ"י עתיק. בתוך כיסוי הקטיפה הכחול המבריק, הונחה מגילת הקלף, שסופר סת"ם כתב עליה את פרקי התורה.

הכנסת ספר תורה היה אירוע חשוב. המוזיקה נשמעה בקולי קולות והתופים פעמו בלב של כולנו... בקצב קבוע. התחלתי לרקוד יחד עם כולם סביב הספר. ריקודים במעגל, כשכולם מבצעים את אותן התנועות. לפתע, בעודנו רוקדים, פנה אליי ראש הישיבה, רב חרדי הגון, הביט בי ואמר: "תרקוד יהודי, תרקוד!"

הייתי מופתע מדבריו ולא הבנתי מדוע הוא פונה אליי כך, כי כבר הייתי בתנועה של ריקוד... השבתי לו: "אבל כבוד הרב, אני רוקד..." אך דבריי לא סיפקו אותו והוא המשיך ואמר: "לא, לא, תרקוד הורה! את ההורה אתה צריך לרקוד!"

את המשפט שאמר לי ראש הישיבה לא שכחתי, והוא שב וחזר אליי בתקופה מאוחרת יותר. הרגשתי באותם הרגעים לידו כאילו הוא היה שליח עבורי. המילים הבודדות שלו השפיעו עליי, והפכו את חיי בשלב מאוחר יותר להיות בעלי משמעות גדולה מאוד.

כשהייתי בן 16 והגעתי לטבריה, נפתח בשכונה בה גדלתי חוג לריקודי עם בהדרכתו של **שלמה מרזן** ז"ל ואני הצטרפתי. שם הכרתי לראשונה את אותו שלמה, מדריך וכוריאוגרף. באותה התקופה רקדתי כל יום בהרקדה אחרת.

כשהגעתי לגיל 18 התגייסתי לצנחנים. זו היתה תקופתה של מלחמת יום הכיפורים והמצב בישראל היה לא טוב. כחייל בצנחנים השתתפתי במבצע בלבנון ולחמתי במתלה וברמת הגולן. עם סיום השירות הצבאי, הקמתי את להקת המחול הראשונה שלי "להקת כנרת". השתמשתי במענק שקיבלתי מהצבא. זו היתה להקה שהייתה בה תמימות רבה. רקדנו במקלט הציבורי בשכונת מגוריי בשיכון א' בטבריה. כך בעצם התחלתי את דרכי ככוריאוגרף להקות מחול.

כשסיימתי את השירות הצבאי ויצאתי לחופשת השחרור, פגשתי בתחנה המרכזית בתל אביב את שלמה מרזן, אותו מרקיד וכוריאוגרף שרקדתי אצלו בגיל 16. שלמה מרזן שמח לראותי שם בתחנה ושאל: "ממן, מה אתה עושה בימים אלה?"

כך, בגיל 22, התקבלתי ללהקת ענבל, בניהולה האומנותי של שרה לוי תנאי ז"ל. עם להקת ענבל יצאתי לסיבוב הופעות של חצי שנה ברחבי דרום אמריקה ואיתם למדתי כל כך הרבה דברים, שרק חשבתי שידעתי קודם...

טובים השניים - סטודנטים ת"א, רקדן: אלעזר בו לולו. צילם: אורי ישי.

ללכת שבי אחרייך - סטודנטים ת"א עם הזמרת עדי כהן. צילם: אורי ישי.

"השתחררתי ממש עכשיו מהשירות הצבאי. מה אתה עושה היום?" שאלתי אותו בחזרה.
"כרגע חזרתי מסדנא בלהקת ענבל" הוא המשיך.

שמעתי את דבריו ואהבתי מאוד את הרעיון. אמרתי לו מיד שגם אני מעוניין, והוא נתן לי את כל הפרטים על המקום. אחרי כמה ימים נסעתי לשם.

להקת ענבל ערכה את החזרות שלה ברחוב יפת ביפו. אני זוכר שהגעתי לבניין יפואי ישן בהמשך לשעון הגדול. נכנסתי לבניין, עליתי במדרגות לקומה השנייה וחיכיתי בכניסה לסטודיו. הגעתי מוקדם יותר מכולם, כי באתי מטבריה ולא רציתי לאחר.

לפתע הגיעה עלמה בחזות של רקדנית, חיכתה יחד איתי מחוץ לסטודיו ואמרה לי: "שלום לך.."
"שלום" עניתי לה בנימוס. "באת ללמוד?" היא המשיכה. "לא! לא באתי ללמוד. אני יודע הכל. אני רוקד בכל ערב בהרקדות בטבריה והסביבה" השבתי ביהירות יתרה. היא הביטה בי בהשתאות ואמרה: "תמיד יש מה ללמוד, האינך יודע זאת?"

לאחר מכן הבנתי שזו המדריכה אילנה כהן שלימים היתה המנהלת האמנותית של להקת ענבל

של צבעים - להקת "כנען" רמלה, צילם: אורי ישי.

כך, בגיל 22, התקבלתי ללהקת ענבל, בניהולה האומנותי של **שרה לוי תנאי** ז"ל. עם להקת ענבל יצאתי לסיבוב הופעות של חצי שנה ברחבי דרום אמריקה ואיתם למדתי כל כך הרבה דברים, שרק חשבתי שידעתי קודם...

אחרי התקופה בה רקדתי עם להקת ענבל, הצטרפתי ללהקת כרמון בסגנונה השונה והייחודי, והופענו הופעות רבות באולם "אולימפיה" בפריז.

אני ו**יונתן כרמון** התחברנו די מהר. אהבתי את סגנון הריקוד של כרמון ואת הריקודים שחיבר. כשיונתן הקים את פסטיבל כרמיאל, הוא פנה אליי מכיוון שהיו לי המון להקות בארץ, והוא רצה לשלב אותן בפסטיבל. יונתן רצה שאשתף איתו פעולה בפסטיבל, ועל אף שהייתי עסוק מאוד עם הרבה להקות, קיבלתי את הצעתו בשמחה. זה היה כבוד גדול עבורי. די מהר הפכתי להיות יד ימינו בכל השנים בהן הוא ניהל את הפסטיבל, משנת 1988 ועד לפרישתו בשנת 1999.

בשנים שבאו אחר כך חיבר שלמה ריקודים חדשים לחוגי ריקודי העם. המנטור שלי היה אותו לאורך כל הדרך היה היוצר והכוריאוגרף **יואב אשריאל**, שלימד אותנו את תורת הצמצום והפשטות שבריקוד העממי.

גם בתחום הזה, שלמה ניחן בטביעת האצבע (והרגל) הייחודית לו. לשלמה סגנון ריקוד המכיל בתוכו את כל מה שספג בילדותו בשכונה בה גדל בטבריה, את מה שלמד בבתי הספר התורניים, את

לשלמה יש סגנון ריקוד המכיל בתוכו את כל מה שספג בילדותו בשכונה בה גדל בטבריה, את מה שלמד בבתי הספר התורניים, את הפיוטים מבית הכנסת שבאים לידי ביטוי בתנועותיו וכן את הסגנון התימני שקיבל ולמד בלהקת ענבל והסגנון הייחודי מלהקת כרמון.

צילום: אלבס הובר

צילום: אלבס הובר

הפיוטים מבית הכנסת שבאים לידי ביטוי בתנועותיו וכן את הסגנון התימני שקיבל ולמד בלהקת ענבל והסגנון הייחודי מלהקת כרמון. כל אלה יחד יצרו משהו אחר, תנועות שלא נראו קודם לכן בקרב הרוקדים והמרקידים בתחום. הריקוד הראשון שחיבר נקרא: "טוב ללכת בדרכים".

שלמה הקליט עם המעבד **ננסי ברנדס**, פלייבקים לריקודי עם נוספים שחיבר, וכן מחרוזות מוזיקליות ללהקות המחול שהקים. בהמשך עבד עם מעבדים נוספים מהשורה הראשונה כמו: **עמיקם קימלמן, קוין אסי דיקרוז, משה דנינו, איתן אלבז, אורי חודורוב, דן ציפורי, חיים אסנר, שמוליק נויפלד** ועוד רבים נוספים.

שלמה:

ככל שחלף הזמן, התמקצעתי עוד יותר ככוריאוגרף, הן בלהקות המחול הרבות שהקמתי ברחבי ישראל וכן בכמה מדינות בעולם, והן בריקודי העם. יצרתי ריקודים והעמדות עבור זמרים בפסטיבלי הזמר השונים. בישראל, לדוגמה: כוריאוגרפיה לשיר "הפרח בגני" בביצועו של **זוהר ארגוב** ז"ל בפסטיבל הזמר המזרחי. הופעתי כרקדן יחד עם **לוסי ממן**, אשתי לשעבר, לצידה של **חווה אלברשטיין**, ששרה בקטע האומנותי בפסטיבל הזמר הישראלי, ויצרתי כוריאוגרפיות ללהקות המחול שהופיעו בפסטיבלים רבים בהמשך.

לוסי ממן עבדה איתי לאורך השנים גם בהרקדות וגם עם להקות המחול. בהמשך ביתנו המשותפת ליטל ליוותה ומלווה אותי בלהקות כמדריכה ומנהלת חזרות.

הייתי מנהל אומנותי בפסטיבל הזמר הערבי, שהתקיים בעיר חיפה ושודר בערוץ הראשון. חיברתי כוריאוגרפיות למופע המרכזי של ערב יום העצמאות שהתקיים בבסיס חיל האוויר "חצרים" ובמופעים רבים נוספים של ימי העצמאות לאורך השנים בישראל.

לאורך השנים פעל שלמה בתחומי תרבות רבים במקביל: הן במדיה (טלוויזיה, רדיו, הופעות רבות), הן בלהקות המחול הרבות שניהל, הריקודים הרבים שחיבר לטובת עולם ריקודי העם.

שלמה כיהן כיו"ר ארגון המדריכים לריקודי עם במשך חמש שנים, שימש כחבר במועצה לתרבות במינויו של שר החינוך והתרבות, מר יצחק נבון ז"ל, והיום הוא "סוגר מעגל" ובשנים הללו מכהן כחבר המועצה לתרבות ויו"ר המדור לריקוד עם בישראל. מ-1988 שימש שלמה כיד ימינו של יונתן כרמון ז"ל, החל מהקמת פסטיבל כרמיאל לראשונה ועד לפרישתו של כרמון.

משנת 2000, שנה לאחר פרישתו של כרמון, אחז ממן במושכות, וניהל את פסטיבל כרמיאל ביד רמה, כשלצידו ויד ימינו נמצאת כל הזמן **ליאת כץ-פרחן** איתה הוא מנהל ביחד, כבר 12 שנה, את פסטיבל "רוקדים אביב ברחובות".

אלפים רבים מכל קצות הארץ, יהודים מהעולם, כוריאוגרפים, זמרים ולהקות מחול רבות, הציפו מבוקר עד בוקר את העיר כרמיאל במשך שלושה ימים מלאים ורצופים של חגיגות אינסופיות. העיר כרמיאל צהלה ושמחה בכל שנה, והייתה

טריו (ורד בר) - סטודנטים ת"א. צילום: אורי ישי.

משנת 2000, שנה לאחר פרישתו של כרמון, אחז ממן במושכות, וניהל את פסטיבל כרמיאל ביד רמה, כשלצידו ויד ימינו נמצאת ליאת כץ-פרחן איתה הוא מנהל ביחד, כבר 13 שנה, את פסטיבל "רוקדים אביב ברחובות".

זמרת הארץ - להקות הדרי רחובות. צילם: אורי ישי.

מלאה בהופעות רבות של להקות מחול, זמרים מהשורה הראשונה, הרקדות מגוונות, דוכני שווקים צבעוניים ועוד... וכל זאת תחת שרביטו של שלמה ממן.

גם בתקופת הקורונה, כשאומנים רבים וטובים, מצאו עצמם חסרי עבודה, שלמה לא נח על זרי הדפנה, ותמיד פעל ורצה להשאיר את הריקוד כמשהו חי וקיים. שלמה קיים פסטיבלים מקוונים: "הורה אור", "בארץ אהבתי", "נרקודלאידע" ו"חג גדול לילדים". כל זאת נעשה עם מיטב להקות המחול בישראל, כולל הרקדות מקוונות.

בשנת 2021 החל "הפרויקט של שלמה ממן" - הפקת אלבום של שירים חדשים ומחודשים, שנכתבו על ידי מיטב הכותבים והמלחינים בישראל, המותאמים במיוחד לריקודי עם שחברו על ידי שלמה, בביצועו של הזמר יהורם גאון. הפרויקט כולל עיבודים וביצועים חדשים של המעבד המוזיקלי משה דינו.

שלמה חיבר מעל 300 ריקודים, שרבים מהם הפכו לנכסי צאן ברזל ורוקדים אותם מאז ועד היום בהרקדות בכל רחבי הארץ והעולם. ריקודיו של שלמה מביאים לידי ביטוי את השורשים הישראליים מימי החלוצים, עדות ישראל, סיפורי התנ"ך והמסורת היהודית שעל ברכיה גדל, וזאת לצד ריקודים חדשניים המבטאים את רוח התקופה בה אנחנו חיים: <https://tinyurl.com/4ttkj3c4>

שלמה ממן חיבר מאות כוריאוגרפיות ללהקות מחול אפרוחים (קטנטנים), להקות צעירים, להקות בוגרים ולהקות +30. בין הכוריאוגרפיות המפורסמות: "חדוות נעורים", "קולאז' ישראלי", "פעמי המזרח", "רחל", "קזבלן", "יום תיכוני", "מחול השניים", "סופת מחול", "כנר על הגג", "בין השמשות", "מחול הכרם", "מחכות", "הורה היאחזות" "עומד בשער", "תחצוב", ועוד כוריאוגרפיות רבות וטובות.

עושה שלום - סטודנטים ת"א. צילם: אורי ישי.

כמו כן, ניהל אומנותית ויצר כוריאוגרפיות ללהקת המחול "אורנים" בלונדון, הקים את להקת המחול של הקהילה היהודית בטורקיה: "שמש כרמיאל", יצר כוריאוגרפיות ללהקות גדולות ומקצועיות בעולם, כמו להקת: "נייט אוף דה סולטן טורקיה" ולהקת: "מזובשה", הלהקה הלאומית של פולין.

שלמה יצר כוריאוגרפיות לשני מופעים שהתקיימו בהר הרצל בירושלים לחגיגות העצמאות של ישראל, והיה המנהל האומנותי של

חגיגות ה-60 למדינת ישראל, שנערכו בספורטק תל אביב - מופע גדול של להקות מחול, בשיתוף מיטב אמני ישראל והרקדות מסוגננות במתחמים שיועדו לכך ברחבי הספורטק. שלמה ניהל וביים את ערבי יום העצמאות בכיכר רבין בתל אביב משנת 2010 ועד 2021.

בשנת 2017 זכה שלמה מידין של שר החינוך נפתלי בנט ב"פרס משרד החינוך והתרבות" ליוצרים בתחומי התרבות היהודית על שם **אורי אורבך ז"ל** - בתחום המחול על תרומתו למחול הישראלי.

טריו (ורד בר) - סטודנטים ת"א.
צילם: אורי ישי.

הרועה הקטנה - סטודנטים ת"א. צילם: אורי ישי.

שלמה:

רגעי היצירה הם הרגעים המופלאים ביותר עבורי. אני חי למענם. אני מאוד אוהב את העובדה כשאני מצליח להתעלות על לחצים בסטודיו, ואני יודע כיצד להפיק מהם את המיטב.

במהלך עבודתי עם הרקדנים בסטודיו, אני מבחין כיצד התנועות מתחברות לפתע יחד עם המנגינה והכל הופך לישות אחת.

בדקות הללו שאני יוצר, הרקדנים מביטים בי בשתיקה מופתית, כי הם יודעים שאסור להפריע לי כשאני מרוכז, כי אני עלול לשכוח את המבנה ואת הרעיון שחשבתי עליו. אני מרגיש בכל פעם מחדש את הצורך להוכיח להם ובעיקר לעצמי שאני יודע ליצור. יש בי רצון ותשוקה ממש כמו של ילד שחפץ שיתגאו בו. כל פעם מחדש. כמובן שישנן גם פעמים שזה לא מסתדר בדיוק כפי שרציתי או דמיינתי בראשי, אבל אני לא מוותר ועושה את זה שוב ושוב ומקבל את העובדה שדברים יכולים להיות דינאמיים.

כשאני מקבל השראה ומתחיל ליצור בסטודיו, אני רואה בדמיוני רצף של "תמונות" תנועתיות. אני חייב את השקט בסטודיו ומבקש אותו מהרקדנים כדי שהרצף המחשבתי והיצירתי שלי לא ייקטע. כשאני מסיים ליצור - בו במקום אני מלמד את הרקדנים את הכוריאוגרפיה ורק אז חוזר לאחור ומתחיל ללטש את כל התמונות שבנית. כך אני אוהב ליצור.

את כל המתנות הללו שקיבלתי לחיי, מתנות היצירה, המוזיקה והריקוד, ינקתי משורשיי ביתי. מהוריי ומהמסורת שעל ברכיה גדלתי ועל כך שמחתי הגדולה.

בכל ערבי שבת, בשבתות ובחגים ביקרתי בבית הכנסת אני, אבא וכל אחיי. אבא אהב מאוד את הפיוטים, והיינו שרים אותם איתו בבית הכנסת.

אחרי בר המצווה שלי הנחתי תפילין בכל בוקר. ספורות הפעמים שבהן פספסתי את הנחת התפילין, מאז ועד היום.

"בדקות הללו שאני יוצר, הרקדנים מביטים בי בשתיקה מופתית, כי הם יודעים שאסור להפריע לי כשאני מרוכז, כי אני עלול לשכוח את המבנה ואת הרעיון שחשבתי עליו."

צילם: אלבס הובר

אני אוהב להניח תפילין. אני רואה בזה פעולה עמוקה וטיפולית. הפעולה הזו הולכת איתי לאורך כל שנותיי ואני מרגיש שזה נכנס אליי אל תוך הנפש פנימה. הנחת התפילין הפכה אצלי לשגרה של יום יום, אך בעודה שגרה, ודווקא בזכות זה, כל המחשבות הכי עמוקות ומורכבות עולות וצפות בי, יוצאות מן הפנים החוצה, ומביאות איתן רוח חדשה אליי. כל בוקר מחדש. ברגעי התפילה הללו, יש לי זמן לחשוב.

כשאני מתעורר, אני שוטף את פניי. מתעורר מחלומות רבים שיש לי ושטרם הגשמת. מנקה אותן מרעשים מיותרים של היום היום, מדברים קשים שאנשים אומרים לעיתים, ומכוון את גופי ונפשי ליום חדש שיש בו המון עשייה, יצירה ודמיון. המים זורמים בכיור האמבטיה, ואיתם באים גם הרעיונות שנולדים לי.

אני אוהב במגבת הפנים הקטנה, מספיג אותה על פניי, מרים ראשי מעלה ומסנן בשפתיים לוחשות את התפילה הקצרה והחשובה של השחרית: "מודה אני לפניך, מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך". בכל יום שאני אומר את התפילה הזו, אני מתכוון אליה. מתכוון לכל מילה בפסוק הזה. אחר כך אני מניח תפילין ומתפלל תפילת שחרית.

כך חונכתי בבית הוריי. המסורת היתה ועודנה חלק חשוב בחיי. משם צמחתי ומתוך אותה המסורת, אני מביא את יצירותיי אל הבמה. זה חלק ממני, זה בנפשי.

אחרי כל שנות יצירתי שהיו, ובתקווה שעוד תהיינה בעתיד, איני מרגיש שסיימתי את עבודתי. בכל יום שאני קם בבוקר, אני מרגיש פורה. אני קם ויוזם מפגשים עם אנשים שונים, מחבר ריקודים בעיקר באמצע הלילה וחי את האומנות שיש בי.

הפרס הגדול שאקבל השנה איננו רק שלי. כך אני רואה את זה. הוא מייצג את כל היוצרים, הכוריאוגרפים והרוקדים כולם. אני גאה ושמח שנולדתי לבית שהקנה עבורי את כל מה שבזכותו הגעתי עד לכאן.

צילם: אלבס הובר

צילם: אלבס הובר

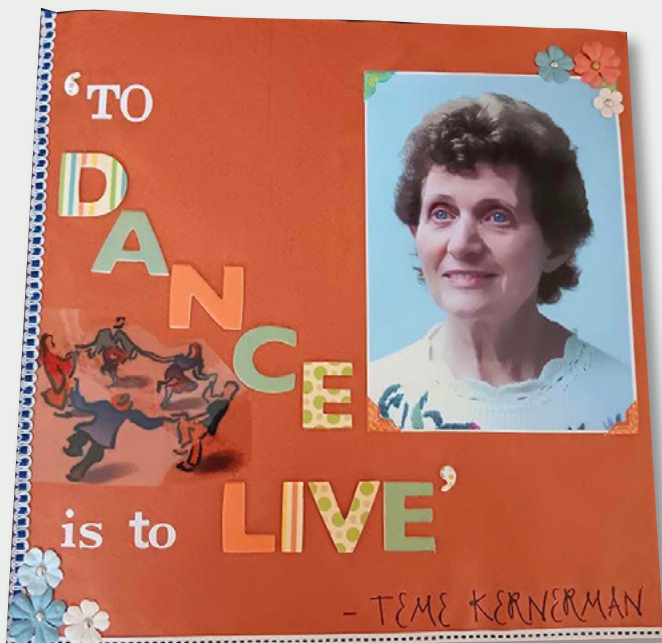
אני אוהב במגבת הפנים הקטנה, מספיג אותה על פניי, מרים ראשי מעלה ומסנן בשפתיים לוחשות את התפילה הקצרה והחשובה של השחרית: "מודה אני לפניך, מלך חי וקיים, שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך".

הפרס הגדול שאקבל השנה איננו רק שלי. כך אני רואה את זה. הוא מייצג את כל היוצרים, הכוריאוגרפים והרוקדים כולם. אני גאה ושמח שנולדתי לבית שהקנה עבורי את כל מה שבזכותו הגעתי עד הנה.

ליביה בורגהרדט
תרגום: בני לוי

לרקוד זה לחיות

אלבום הנצחה שהוצג במהלך ערב מחווה
לטמה בפסטיבל Toronto's Real Dance
בשנת 2007

טמה קרנרמן - ה"אמא" של ריקודי העם הישראליים בקנדה

אזי זוכרת ששמעתי את השם של טמה כשרק התחלתי לרקוד ריקודי-עם ישראלים. עוד לפני שהגעתי אליה בפעם הראשונה, טמה כבר הייתה אגדה. כשנכנסתי לחדר וביקשתי ממשיהו שיציב לי עליה, ראיתי אישה קטנטנה וזוהרת עם עיניים כחולות בהירות.

למרות דמותה הזעירה, טמה לונדון (לנדמן) קרנרמן די מתעלה בעולם ריקודי העם הישראליים. טמה נולדה ב-1932, בטורונטו, קנדה, לאם קנדית בעלת מורשת פולנית, ולאב רוסי שהיה רקדן גדול ושחקן בתיאטרון היידיש.

לא בכדי טמה ידועה בתור "האם של ריקוד העם הישראלי בקנדה". הריקוד תמיד היה התשוקה שלה ובעדיפות עליונה. היא התוודעה לראשונה למחול הישראלי כילדה בת 14, במפגש של תנועת הנוער הציוני של העבודה, "הבונים", בו השתתפה עם חברים. בגיל 15 היא התקבלה לעבודה כיועצת במחנה קבוצת "הבונים" - מחנה קיץ לילדים יהודים מחוץ לטורונטו. כשהגיעה לשם, היא נדהמה לגלות שהיא אמורה ללמד אומנויות ומלאכות - לא הצד החזק שלה. לעומת זאת, במהלך החזרות של להקת המחול של המדריכים, היא הייתה מלאה ברעיונות. אחרי הצעה אחת יותר מדי, המדריך האחראי התרגש ושאל "למה שלא תהיי את האחראית?" היא אכן לקחה זאת על עצמה!

זו הייתה ההתחלה של מספר מחזורים שלה כמנהלת ריקודים במחנה. בהדרכתה של טמה פרוחה תכנית הריקודים, והמחנה ארח פסטיבלים שבמהלכם הציגו החניכים, יחד עם להקות אורחים, את כישוריהם בפני ההורים. זה גם המקום שבו פגשה טמה את בעלה לעתיד, בארי, ששימש כמנהל הספורט של המחנה.

עם חזרתה לטורונטו, המשיכה טמה ללמד ריקוד בתנועת "הבונים". במקביל, העמיקה את התעניינותה בריקודי עם בינלאומיים - ריקודי עמים - ולמדה אצל ארני קרהם ואייזוי (קרהם) וויטמייר בבית ההתיישבות של האוניברסיטה. בשנת 1952, אהבתה של טמה לריקודי עם ישראלים הובילה אותה לקיבוץ גבע בישראל, שם התגוררה שנה והשתתפה בסדנת מחול "הבונים".

עם חזרתה לטורונטו למדה ריקודי עם ומחול מודרני באגודה העברית לצעירות ולצעירים - YMHA/YWHA אצל דורותיה בוכהולץ (קפיאלו), מורה לריקוד מודרני מניו-יורק שהפכה למנטור שלה. טמה בילתה את ימיה בעבודה כגננת, ואת לילותיה על רחבת הריקודים, עד שפעם אחת החניכים הצעירים שלה נאלצו להעיר אותה בתום שנת הצהריים שלהם. האירוע הזה שכנע אותה להתמקד אך ורק בריקוד.

טמה קרנרמן

לא בכדי טמה ידועה בתור "האם של ריקוד העם הישראלי בקנדה". הריקוד תמיד היה התשוקה שלה ובעדיפות עליונה.

כשדורותיה בוכהולץ חזרה לניו יורק ב-1955, טמה נסעה בעקבותיה. היא נזקקה למקום לינה בתקציב מוגבל, ושכרה חדר במה שהתברר כבית בוש. בלי להתרגש, היא ארגנה במהירות מגורים חלופיים בדירתה של גברת לאבמן, אישה מבוגרת שנזקקה לליווי.

טמה התמסרה לריקוד מודרני ביום ולריקודי עם בלילה. היא הייתה חוזרת הביתה רק כדי לצנוח על הספה, ששימשה לה כמיטה. עם שחר, גברת לאבמן הייתה מתפרצת אל הסלון, פותחת את הווילונות ושרה: "מרי העצלנית, התקומי... התקומי? השעה חמש בבוקר!"

ניו יורק הייתה רוח סער של פעילות עבור טמה, והתקופה המרגשת ביותר בחייה. בנוסף לשמונה שיעורי הריקוד המודרני שלה בכל שבוע, היא גם השתתפה בחמישה שיעורי ריקודי עם: ריקודי עם בינלאומיים עם מרי אן ומייקל הרמן, וריקודי עם ישראלים עם פרד ברק האגדי – "אבי ריקוד העם הישראלי באמריקה". בנוסף, למדה ריקודי ילדים אצל רות דוינג ווירג'יניה טאנר.

טמה פרנסה את עצמה בהוראת ריקוד בבתי ספר יהודיים בסופי שבוע, ועזרה בהפעלת פסטיבלי ריקוד לילדים בהנהגתה של דבורה לפסון. בשנים 1956 ו-1957, טמה קיבלה גם מלגות לתוכנית הריקודים בקיץ בבית הספר

טמה ופרד ברק

לריקוד בקונטיקט קולג', בניהולה של מרתה היל, ו"מלגת מטבח" להשתתף במחנה ריקודי העם במדינת מיין, שם נרגשה לספוג מסורות קוליניריות ומחול של תרבויות שונות. במהלך תקופה זו, טמה החלה שותפות קרובה עם פרד ברק. תחילה פעלה כמדגימה שלו, אחר כך כמורה מחליפה, עוזרת בקורס המדריכים שלו, רקדנית, כוריאוגרפית, ולבסוף – מנהלת במה.

עם ניסיון כה עשיר, טמה החליטה שהכוח והסיפוק הגדולים ביותר שלה טמונים בהיותה מחנכת, לשמחת תלמידותיה ותלמידיה, שכן, היא באמת מורה לריקוד פר אקסלנס. כפי שהעידה מרגוט לוויט שרקדה עם טמה: "עם טמה אין

דבר כזה 'לא יכולה לרקוד', או במילותיה של רקדנית אחרת של טמה, אנני פטרוף, כשזיהתה את טמה במחנה ריקודיה ה-30: "מה שנראה קשה ומסובך, הייתה פורטת לשמאל, ימין, ל"לימנייט" המפורסם שלה (צעדה תימנית בשמאל) ורימנייט (צעדה תימנית בימין). תמה הבטיחה: "אני יכולה להיפטר משתי רגליו השמאליות של אדם, ולהשאיר אותן אחת ימין ואחת שמאל".

טמה גם הללה את סגולות הריקוד כבונה ביטחון וכצורת ריפוי. במילותיה: "...אתה יכול לבוא ולשחרר את עצמך. יהיו הבעיות שלך אשר יהיו, הן לא קיימות כשאתה רוקד. המוזיקה, התנועה, החברתיות – זה ההיילא-תרופתי הטוב ביותר שכל אחד יכול לקבל."

בשנת 1957, טמה השתכנעה על ידי אייווי (קרהם) וויטמייר לחזור לטורונטו על מנת ללמד ריקוד באגודה העברית לצעירים ולצעירות - YMHA/YWHA - כיום המרכז הקהילתי היהודי מיילס נאדל. באותה שנה, היא הופקדה על הקמת וניהול מרכז המחול שם. מרכז המחול הפך להצלחה עצומה תחת הנהגתה של טמה, והתרחב לכלול בלט, סטפס, ג'אז, ריקודים סלונים, מודרניים וריקודי-עם. ב-1959 הקים הצמד קרהם וקרנרמן את מחנה ריקודי העם של אונטריו.

כשבעלה של תמה האמן בארי קרנרמן שהחליף את טמה בניהול תוכנית האומנויות והמלאכה במחנה "קבוצה" הוזמן לנהל גלריה לאמנות בתל אביב ב-1960, עלו השניים לארץ. בישראל המשיכה טמה ללמוד מחול מודרני, ללמד מחול מודרני, בינלאומי, וישראלי, ולהוביל קורסי הכשרת מדריכים לנוע-עם – האגודה הראשונה לריקודי עם בינלאומיים [ריקודי עמים] בישראל.

טמה פרנסה את עצמה בהוראת ריקוד בבתי ספר יהודיים בסופי שבוע, ועזרה בהפעלת פסטיבלי ריקוד לילדים בהנהגתה של דבורה לפסון.

טמה (מימין) בהופעה בקאמפ קבוצה

טמה בילתה בישראל שבע שנים, העמיקה את הקשר שלה לארץ, יצרה קשרים חזקים עם מחברות ומחברי הריקודים המובילים דאז, וגידלה את שני ילדיה ילידי ישראל: **דורון נועם וורדה ריפקה**.

ב-1967, כשטמה עזבה את ישראל בחזרה לטורונטו, היא חזרה לתפקידה כמורה ומנהלת מחול ב-YMHA/YWHA. ב-1970 הפכה לרכזת במשרה חלקית של האגף לריקודי עם במרכז קופלר של בית הספר לאומנויות למחול, ובין 1982 ל-1985 שימשה כמנהלת במשרה מלאה

מגוריה באונטריו לא מנעו ממנה מלשתף פעולה עם להקת ריקודי העם המקצועית של קוויבק, ללמד ריקודי עם ישראלים בבתי ספר קתוליים במונטריאול, ולשמש כמדריכה אורחת במחנה ריקודי עם בינלאומי בקוויבק. חוויות אלו נתנו לה את ההשראה להקים את האגודה לריקודי עם של אונטריו ואת האגודה למדריכי ריקודי עם של אונטריו. במהלך תקופה זו, טמה גם הקימה מחדש את להקת המחול הישראלית שלה, "נרקודה", שהחלה בשנת 1956.

בשנת 1972, טמה גם הובילה את הקמת להקת המחול המקצועית באוטווה, "עמי חי", ובשנת 1977 הקימה את "חי" - להקת מחול למבוגרים, המפריכה את המיתוס שמחול מקצועי מיועד רק לצעירים. למעשה, רקדני "חי" ראו במחול מקור לרוח הצעירה שבהם, וקראו, "אנחנו מעדיפים לרקוד מאשר לאכול!" טמה המשיכה להוביל את הלהקה במשך 26 שנים.

הודות למאמצים הבלתי נלאים של טמה, המחול הישראלי הפך לעמוד התווך בבתי הספר באונטריו. זרם של כוריאוגרפים בולטים, כולל **מושיקו, סעדיה עמישי, משה תלם ומשה אסקיו**, היו בכותרות הפסטיבלים והסדנאות שארגנה, וטורונטו קנתה שם בזכות סצנת הריקוד הפורחת שלה. משנת 1985 עד 2000 ניהלה טמה את מחלקת חמישים וחמש פלוס - שלוחה של שירותי המבוגרים הוותיקים במרכז הקהילתי היהודי באת'רסט, והפעילה מערך מלא של פעילויות שכללו טיולים והופעות, תוך כדי המשך הובלת שיעורי ריקודי עם לרקדנים בכל הרמות, הגילאים, והיכולות.

טמה הייתה גורם מרכזי ביצירת הפעילות מוב אנ'מינגל - רקוד והתמזג - הרקדה לאנשים עם צרכים מיוחדים עם **הלן וינקלר**, מפגש נוסטלגיה חודשי עם **יוסי שטרון**, וחוג ריקודי עם בינלאומיים עם חניכת קבוצה לשעבר, **סנדי שטרקמן**. בשנת 2007, בהוראתו של חבר הקהילה, רקדן העם וסופר ספרי הילדים **סימון שפירו**, הקימה תמה גם "חברה למחול ישראלי" עבור קהילת השיקום "דרכי נועם"

במהלך השנים, המשיכה ללמד במספר מחנות ריקוד, כולל מחנה הריקוד העממי של אונטריו, מחנה הריקודים של מיינוודס, וסדנת ריקודי העם הישראלי של פרד ברק, שנמשכה שבוע, והתקיימה במחנה בלו-סטאר בהנדרסונוויל, צפון קרולינה, ארה"ב.

כשנשאלה על חוויות הריקוד הבלתי נשכחות שלה, טמה הגיבה ללא היסוס: ניו יורק ובלו-סטאר! היא דיברה בצורה זוהרת על גדולי המחול המודרני שזכתה לעבוד איתם בניו יורק: דורותיה בוכהולץ ואמנים אגדיים כולל הניה הולם, **לואי הורסט**, **דוריס האמפרי**, **אלווין ניקולאי** ו**חוסה למון** שפעם

טמה (במרכז) בריקוד עם במרכז התיישבות אוניברסיטאי

טמה בריקוד מודרני

הציע לה את זרועו כדי להשתמש בה כעמוד אחיזה בכיתה צפופה, בעוד יתר הרקדניות צופות בה בהערצה. היא גם דיברה בנוסטלגיה על מחנה בלו-סטאר, אותו כינתה גולת הכותרת של השנה שלה. טמה הייתה חלק בלתי נפרד מהמחנה במשך 17 שנים, שם ניהלה את סדנאות החימום המפורסמות שלה, ולימדה הפעלות וריקוד לילדים. היא התענגה על ההזדמנות ללמוד מהמקור ולפגוש רקדנים מכל רחבי ארצות הברית ומחוצה לה.

היא זוכרת, בחיבה רבה, את הופעת הבכורה שלה כ"כוכבת פופ" במופע הכישרונות של המחנה ב-1996. כשהכריזו ש"טמה הזייפנית עומדת לשיר", השתררה דממת מבוכה באולם. אף על פי כן, האורות עלו ושם הייתה טמה, מניעה שפתיים בצורה גלית בהתאם לשיר שהושמע ברקע - להיט הריקודים של אותה שנה, "נדיה", בעוד הקהל מתגלגל מצחוק.

לאורך הקריירה הארוכה שלה, טמה הדריכה אינספור אנשים. ברת מזל שאני, הייתי אחת מהם. טמה פתחה בפניי את דלתות עולם הריקוד, ושינתה את מסלול חיי. בעודי רקדנית מתחילה, הביאה אותי לבלו-סטאר כמתנדבת, והגשימה את החלום היקר ביותר שלי. זמן קצר לאחר מחנה בלו-סטאר, השתתפתי בקורס ההכשרה של "איגוד המדריכים לריקודי עם באונטריו", שייסדה טמה ב-1969. כשלא הספיקו לי הריקודים בלונדון, אונטריו, טמה השיגה עבורי עבודה בטורונטו, כמעט בן לילה, והזמינה אותי לעזור בפגישות שלה.

**מבחינת טמה, אם אין
מחיאות כפיים ברישום
הריקוד, אין למחוא כפיים
על רחבת הריקודים. לעולם
לא אשכח את מבט הצער
על פניה כשפעם אחת
נסחפה כל כך ומחאה כפיים
בעצמה מתוך התלהבות,
כמובן בטעות!**

ההופעה של "נרקודה". באדיבות Ontario Jewish Archives

כאשר מחלה אוטואימונית מנעה ממנה לרקוד במשך כמה שנים, עקשנותה באה היטב לידי ביטוי. ללא חשש, היא המשיכה ללמד בזמן שאני שימשתי לה כרגליים, כפי שעשתה היא בעבר עבור פרד ברק.

ב-2003, קיבלתי חוזה עבודה בסין. טמה קישרה אותי עם מדריך הריקודים בהונג קונג, קנת טסה שאירח אותי באדיבות וליווה אותי לכל ההרקדות המקומיות.

טמה פגשה את קנת ב-1990 כשהעבירה סדנה עבור המוני רקדנים מקצועיים בגואנגג'ואו, סין. היא הוזמנה להונג קונג השכנה על ידי אחד הרקדנים, שם התבקשה ללמד כיתת אמן מאולתרת לקבוצה של מדריכים טרם יציאתה לשדה התעופה. כשניסתה להסביר שאת כל הקלטות נתנה כבר למשתתפי הסדנה הקודמת

ואין בידה מוזיקה, הם אמרו לה: "פשוט תשירי!" כשנסעה לדרכה, הרקדנים ליוו אותה בשירת "מים מים" – אמנם לא לפי המנגינה...

ההשפעה של טמה על חייהם של כה רבים בלתי ניתנת למדידה, כפי שמעידים שלל מכתבי התודה מעומק הלב, השבחים והשירים המציפים את תיקיות המסמכים שלה. סינדי וודינסקי, רוקדת ריקודי עם ותיקה, מספרת שנלקחה תחת חסותה של טמה כשהייתה תלמידת תיכון: "טמה הייתה אמא שנייה שלי. היא הייתה מאוד מושקעת בכולנו... כל כך אכפתית ומסורה. היא לימדה אותי הכל על ריקוד ועל נימוסי ריקוד – כל הדברים הבסיסיים שאף אחד לא חושב שחשוב ללמד..."

עם זאת, החתירה הבלתי מתפשרת של טמה למצוינות הפכה כל כוריאוגרפיה של למשימה אדירה. היה ידוע שהיא משפרת כל הזמן את הכוריאוגרפיה שלה עצמה, גם במהלך חזרות גנרליות בתלבושות, כדי להגיע לשלמות. אחת מרקדניות ה"חי" של טמה, אן טלסניק, תיארה את טמה כאחת עם "סבלנות של איוב, כח של דוד, חכמה של שלמה ונחישות של צ'רצ'יל!" וודינסקי נזכרה שנשלחה לשירותים לרפד את החזייה שלה בנייר טואלט לפני הופעה על הבמה. "חזות חיצונית הייתה חשובה לה, ולא היה אכפת לה איך לייצר אותה. אני זוכרת שחזרתי מהשירותים ותהיתי אם 'עשיתי מספיק!'" היא מתוודה בצחוק גדול.

רקדני קמפ "בלו-סטאר" (Blue Star Dance Camp), 1995. טמה נמצאת מימין לטוביה טישלר – טמה נמצאת מימין לטוביה טישלר – שלישיית ממרכז ימינה

רקדניות "חי"

בכל הנוגע לריקודי עם, טמה היא דקדקנית מושבעת. כפי שהביעה בפניה פלורנס שולמן, מורה לחינוך מיוחד ורקדנית עם נלהבת: "תמיד הערצתי איך שמרת על האמת בריקודים שלנו... 'יש מספיק שמחה ויופי בריקוד ללא הגזמות מיותרות'", אמרת. מבחינת טמה, אם אין מחיאות כפיים ברישום הריקוד, אין למחוא כפיים על רחבת הריקודים. לעולם לא אשכח את מבט הצער על פניה כשפעם אחת נסחפה כל כך ומחאה כפיים בעצמה מתוך התלהבות, כמובן בטעות!

הקריירה של טמה משתרעת על פני שבעה עשורים, ורשימת תרומותיה לקהילת המחול עשויה למלא כרכים. נעמי פרום, אחת מראשות הוועדה של ערב "מחווה לטמה" וחניכת קבוצתה לשעבר, הסבירה: "היא בעצם התחילה כל מה שקשור למחול הישראלי בטורונטו. היא הייתה נכנסת לכל מקום שראתה חלל כדי ליצור מחלקה למחול". כפי שניסח זאת אחד מבני החסות של טמה, דייל הייד, "טמה לא לחצה על כפתור ההתחלה, היא עצמה כפתור ההתחלה!" רקדן מטורונטו, זאב נדל, תיאר את טמה כ"סלע שעליו מעוגנים ריקודי עם ישראלים".

מגוון הכישרונות של טמה מעורר תהיות. כמה מהישגיה הפחות מוכרים כוללים עזרה בהפקת התקליט "מחול ישראל" ב-1969, תיאום 30 להקות מחול אתניות בהופעה בפני המלכה אליזבת השנייה ב-1973, כוריאוגרפיה של רצף הריקודים בביצוע שלה יחד עם רקדני "חי" לסרט הטלוויזיה משנת 1992 - "משאלה אחרונה", וכתבת תיאורי צעדי הריקוד הישראליים - "מילון המחול: מילים, מונחים ושלבים". מאמר זה מציג מעט מזער מהקריירה הארוכה והמפוארת של טמה, אך הישגיה זכו להכרה כאשר הוענק לה פרס הכוריאוגרפים של מועצת האומנויות של אונטריו בשנת 1978, וב-1991 פרס מלגת האומנויות העממיות של אונטריו על הישג יוצא מן הכלל.

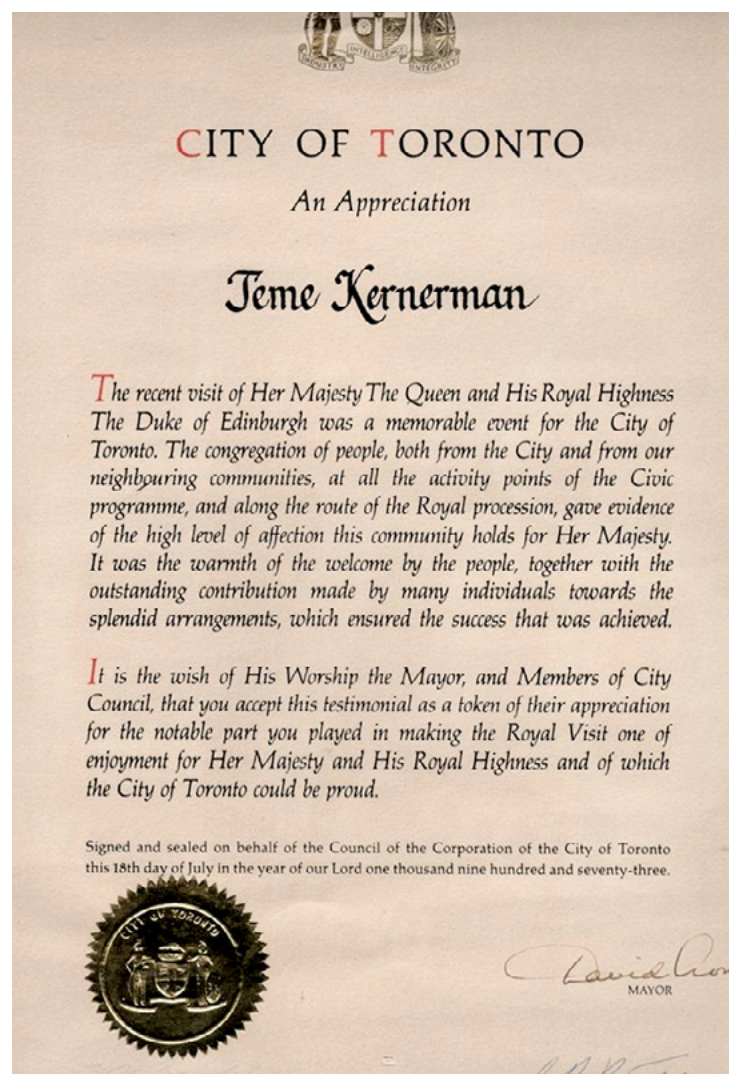
ב-29 ביוני 2007, טמה זכתה לכבוד בפסטיבל מחול איז-ריל בטורונטו. לאורך כל הקיר הרחוק של אולם הריקודים, שרשרנו בלונים בצורת כוכב כסף. מתחת לבלונים היו לוחות פוסטרים עם כרונולוגיה ציורית של חייה של טמה, המפרטים את אינספור מעשיה בעולם המחול, כרקדנית, מחנכת, כוריאוגרפית, יועצת, רכזת ובמאית, הן בצפון אמריקה והן מעבר לים.

היה גם חתך של עץ גדול שכותרתו: "בעקבות טמה". שמות הכוריאוגרפים הראשונים נכתבו על שורשיו, ושמה של טמה - על הגזע. ענפי העץ המתפשטים ייצגו את הרקדנים הרבים שהכשירה טמה. לאורך הענפים הצמדנו מאות עלים ירוקים עזים, בצורת עקבות, עם הודעות תודה לטמה מחברי קהילת המחול.

טמה נדהמה והתרגשה מהמחווה. כאדם צנוע, היא תמיד הקדישה את עצמה לעזור לאנשים אחרים לזרוח, בעוד היא עצמה קיבלה לעצמה הכרה הולמת רק לעתים רחוקות. בצניעות האופיינית לה היא מסבירה שעשתה מה שעשתה כי היא הייתה חייבת - משהו בפנים הניע אותה.

היא מחשיבה את עצמה ברת מזל כי הקריירה שלה הייתה מלאת אהבה. "כשאתה כל כך אוהב לרקוד, אתה פשוט נותן את הכל, וזה נפלא!" אמרה בשמחה.

לאורך כל הקיר הרחוק של אולם הריקודים, שרשרנו בלונים בצורת כוכב כסף. מתחת לבלונים היו לוחות פוסטרים עם כרונולוגיה ציורית של חייה של טמה, המפרטים את אינספור מעשיה בעולם המחול, כרקדנית, מחנכת, כוריאוגרפית, יועצת, רכזת ובמאית, הן בצפון אמריקה והן מעבר לים.

התעודה הוצגה לטמה עבור תיאום 30 להקות ריקוד עממי בהופעה בפני מלכת אליזבת השנייה בשנת 1973

בעקבות טמה - עץ עם הבעות תודה לטמה בערב הוקרה בפסטיבל המחול הישראלי בטורונטו (Toronto IsReal Dance Festival, 2007)

ה"מחווה לטמה" כללה מצגת, מערכון הומוריסטי עליה ועל מקורות ריקודי העם שכתב סימון שפירו, הופעות של "נרקודה" ו"חיי", וביצוע ל"עושה שלום" של טמה על ידי קבוצה מעורבת של תלמידיה שכללה ילדים, בני נוער, מבוגרים וקשישים. במהלך ערב הזיכרונות, הוצג לטמה אלבום תמונות, "טמרביליה", והודעות מחברי קהילת המחול שטיפחה לאורך השנים. הדפים היו מלאים בתיאורים של קשרים עמוקים, לא רק של ריקוד אלא של חברות. אנשים הללו את התובנה, חוש ההומור, הרגישות, נדיבות הרוח, העידוד והתמיכה של טמה. הם תיארו כיצד טמה עוררה בהם השראה, והביאה

שמחה, נחמה ומשמעות לחייהם. כפי שכתבה מנהיגת הריקודים של טורונטו ומארגנת הפסטיבל, סופי אֶזֶן: "טמה, יש לנו היסטוריה ארוכת שנים, שאני לא יודעת מאיפה להתחיל. תודה שהכנסת את ריקודי העם לחיי. זו הייתה התשוקה הראשונה שלי לאורך השנים, שעזרה לי לעבור גם תקופות לא קלות בחיי. העברתי הלאה את אהבת הארץ, המוזיקה והצעדים, ומצאתי סיפוק עמוק בידיעה שאחרים מוצאים את אותה אהבה ותשוקה".

בעוד טמה ממשיכה לארגן ללא לאות, לאמן ולעורר השראה, היא מתגאה בידיעה שהמורשת שלה תתקיים דרך חבריה הרבים, אנשים שהיא הכשירה שממשיכים להפיץ את השמחה שבריקודי העם. רבים מהם התחילו ב"ריקודיה" - פסטיבל המחול הישראלי הנועד לילדים שהקימה בשנת 1968, אותו הובילה במשך 45 שנה. כפי שהצהירה טמה, "רק דרך הילדים ימשיך ריקוד העם הישראלי להתקיים ולפרוח...".

למרות שהזרעים ניטעו בניו יורק, בפסטיבלים שעזרה טמה לדבורה לפסון להפיק, "ריקודיה" היה יצירתה של תמה עצמה ותוצר הפילוסופיה שלה. בפסטיבלים של לפסון, ילדי בתי הספר היו עטורים בתלבושות מרהיבות, הרבה מעבר ליכולתם של הילדים בבית הספר הקטן שבו לימדה טמה. בשל כך, טמה החליטה שבפסטיבל ריקודיה כולם ילבשו מכנסיים כהים וחולצות לבנות כדי ליצור מראה של אחידות על רחבת הריקודים.

טמה הרגיעה את לחץ הביצועים על הבמה: מדריכות ומדריכי הלהקות הורשו לשנות את הכוריאוגרפיה בהתאם ליכולות המיוחדות של הילדים המשתתפים בקבוצות שלהם. בנוסף, טמה העלתה את

הרקדנים מילאו אולם ספורט ענק, בזמן שהקהל ישב על היציע וצפה. התוצאה הייתה חוויה מרתקת - מאות ילדים רוקדים יחד, לא לשם ההצגה, אלא להנאה צרופה.

תוכנית קומה טיפוסית לריקודיה. תמונה באדיבות The Ontario Jewish Archives

שער התוכניה שך ריקודיה 1988
עוצב בידי סינדי וודינסקי

ריקודיה 1988. באדיבות Ontario Jewish Archives

כל הקבוצות להופיע בו-זמנית - כל להקה במעגל משלה, עם רקדנית או רקדן במרכז המעגל. לבסוף, במקום להיות מבודדים על במה מוגבהת, הרקדנים מילאו אולם ספורט ענק, בזמן שהקהל ישב על היציע וצפה. התוצאה הייתה חוויה מרתקת - מאות ילדים רוקדים יחד, לא לשם ההצגה, אלא להנאה צרופה. טמה מתארת פגישה עם ילדים, עכשיו גדולים, שמזהים אותה - היא לא השתנתה הרבה - ואשר מעלים זיכרונות בחיבה מריקודיה. לאחרונה הופתעה שרופא פודיאטריה שבדק אותה אמר לה: "אגב, הייתי בפסטיבל הריקוד שלך!"

טמה מסבירה שלמרות שילדים מתרחקים לעתים קרובות מהריקוד הישראלי במהלך שנות העשרה שלהם, בהמשך הדרך, חווית היסוד החיובית של "ריקודיה" בדרך כלל מושכת אותם בחזרה לרקוד. "מבחינתי, ה'ריקודיה' היא הדרך שלי לשמור על פעילות ריקודי העם הישראליים עבור העיר הזו ועבור ישראל".

היא הדגישה שבתוך הריקודיה מסתתרים ערכים חינוכיים עמוקים, כי "המילים, המוזיקה והתנועה משקפים את התרבות, ההיסטוריה והמורשת הישראלית". כפי שסיפרה אנני פטרוף כשהציגה את הריקודיה ה-30: "טמה עזרה לנו לשבור מחסומים כשחברנו ידיים לריקוד כדי להרגיש שאנחנו עם אחד". ריקודיה היא כוח מאחד גם מבחינה אחרת: ארבעה דורות של רקדנים - בני 8 עד 80 - עולים לרחבת הריקודים באותו אירוע". כפי שניסחה זאת טמה: "ריקוד היא השפה האוניברסלית של כפות הרגליים, והיא בין-דורית."

ריקודיה עדיין ממשיכה בעוצמה בהנחייתה של רונית וויינרייך. היא מספרת ש"החזון של טמה הוא ליצור אירוע שאינו תחרותי, אך כוללני לכל הרמות, כדי לחגוג את הקהילה היהודית שלנו בטורונטו".

ריקודיה עדיין ממשיכה בעוצמה בהנחייתה של רונית וויינרייך. היא מספרת ש"החזון של טמה הוא ליצור אירוע שאינו תחרותי, אך כוללני לכל הרמות, כדי לחגוג את הקהילה היהודית שלנו בטורונטו". וויינרייך הדגישה עד כמה קשה היה לטמה להכניס את "ריקודיה" למערכת החינוך היהודית לפני כל אותן שנים. טמה נאלצה להיעזר במנכ"ל מועצת החינוך היהודי של טורונטו, הרב ארווין וויטי, ובהורים שרבים מהם רקדו איתה, כדי להתגבר על התנגדות המנהלים. למרבה המזל, היא הצליחה. למעשה,

ריקודיה 1988. באדיבות Ontario Jewish Archives

הדגם המצליח ביותר של טמה שוכפל עד למקסיקו סיטי. רונית שיבחה את "העבודה המדהימה" של טמה, וכינתה אותה "השראה", עד כדי כך שהמשתתפים מכבדים אותה מדי שנה ב"ריקודיה" למרות שדלקת פרקים גזלה באכזריות את יכולתה לרקוד, טמה ממשיכה להעניק את מתנת התנועה והמוזיקה לאחרים. לאחר שגילתה שאחת העובדות במוסד הדיור המוגן שבו היא מתגוררת כיום היא זמרת אופרה מחוננת, טמה ארגנה לה הופעה. טמה גם הקימה תוכנית שבועית פופולרית, "מחול מותאם", בניהולה של אחת מהרקדניות שלה, ריקי אדיבי, והביאה את להקת הכליזמרים "קישקה" ולהקת המחול "נירקודה" כדי להופיע בפני הקהל שם. האירוע היה כל כך מוצלח והקהל ביקש הופעות נוספות. מכיוון שטמה מכהנת בוועדת אירועים בת ארבעה אנשים במוסד הדיור המוגן, הדיירים ברי המזל יכולים לצפות לעוד הרבה חוויות מעשירות כאלה.

בשנת 2007, כשנשאלה על עתיד ריקודי העם הישראליים, הביעה טמה דאגה מהתפשטות הריקודים החדשים, אך השוותה את ריקודי העם הישראליים ל"צמח שתמיד גדל ומתפתח, ולכן גם אופי הריקודים משתנה". בעוד טמה ממשיכה להאמין ש"לריקודים ישנים יותר, יש יותר בשר", היא מודה ש"לעשות רק ריקודים ישנים לא יהיה מעניין מספיק... כוריאוגרפים צריכים להמשיך ליצור, וצריך חומר חדש כדי שהמונים יגיעו", היא אומרת. יחד עם זאת, היא מכירה בכך שלא ניתן לעמוד בקצב של הריקודים החדשים שמופקים. עם זאת, היא עדיין משוכנעת שהריקודים החדשים הפופולריים ביותר ישרדו, יחד עם הקלאסיקות, שלמרבה המזל, נשמרות ונרקדות במפגשי נוסטלגיה. וכך, לקבוצות שונות מבחינה גיאוגרפית יש לפחות רפרטואר משותף. "בסופו של דבר", אומר טמה, "זה תלוי במדריכים הבוחרים אילו ריקודים להביא להרקדות שלהם".

היא אופטימית לגבי העתיד של ריקודי העם הישראלי, בטווח הארוך, ומכריזה נחרצות: "המחול הישראלי יחיה לנצח. זה חלק מהמורשת שלנו - מי שאנחנו!" המוטו של טמה: "לרקוד זה לחיות" חשוב מתמיד בזמנים קשים אלה. הערב, כמו בכל כך הרבה לילות אחרים, ברחבי העיר ומחוצה לה, מאות אנשים יצטרפו למעגל כדי לחגוג את החיים בריקודים, לא מעט בזכות טמה קרנרמן! 🌿

הפניות:

- מאמר מאת טמה קרנרמן: "טמה שרה בהונג קונג!" רקדנית עם (כרך 21, מספר 7, 1 בדצמבר 1990) האגודה לריקודי עם של אונטריו, עמ' 21-22.
- הקלטת LP ויניל מאת Teme Kernerman. תרקוד ישראל! טורונטו, אונטריו: ריקודים.
- "חלוצי ריקודי עם ישראלים בצפון אמריקה" מאת רות פ. שנברג ורות ר. גודמן (2006) - נשים יהודיות: אנציקלופדיה היסטורית מקיפה: <https://jwa.org/encyclopedia/article/israeli-folk-dance-pioneers-in-north-america>

"המחול הישראלי יחיה לנצח. זה חלק מהמורשת שלנו - מי שאנחנו!"

נפתלי חייט

רשמים מהמפגש השנתי
של עמותת דונאב
בירושלים - 5.12.24

בלקן זה כאן

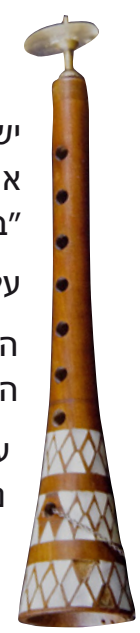
מבוא

על המסיבה השנתית של דונאב שמעתי מירון מישר, שהזמין אותי לרקוד ולכתוב, וכך יצאנו לדרך לירושלים - אורלי שחר, ירון ואנוכי, ליהנות ממנה גדושה של פולקלור בלקני משובח. ערב שכולו שמחה, ריקודים, מוסיקה חיה (וגם מוקלטת), בתוספת כיבוד ושולחן משקאות...

האהבה לריקודים הבלקניים פורחת בארץ עשרות שנים. בעבר שולבו ריקודים בלקניים בהרקדות ישראליות, אך מגמה זו דעכה. מאידך נוצרו הרקדות ייעודיות לריקודים בלקניים. בכ-30 שנים אחרונות ישנן בארץ שלש עמותות המקיימות הרקדות סדירות בז'אנר הזה: דונאב הירושלמית, "בלקניצה" בחיפה, "נוע עם" במרכז.

על כך ניתן להוסיף חוגים המוקדשים לריקודים יוונים בפ"ת וירושלים (פרטים בסוף הכתבה). העמותות משתפות פעולה במיזמים מיוחדים, כמו במסיבה השנתית של דונאב בירושלים בה היו אורחים גם מאזור ת"א (כמונו) ואפילו מחיפה.

על אף מספרם הגבוה של העולים מארצות הבלקן החיים בארץ, את האהבה לריקודים בלקניים ניתן לייחס בעיקר להתפתחות מגמה זו במערב. במאה ה-20 התחילה מגמה של עניין בריקודי עמים, ואחרי מלחמת עולם שניה התעצם העניין בריקודי מעגל בלקניים. תרמו לכך ביקורים של להקות ייצוגיות מבולגריה ויוגוסלביה במערב, והעניין שמעורר התחכום התנועתי, המקצבי והמוסיקלי של ריקודים אלה. ניתן להשוות למידה של ריקודים בלקניים ללמידה של דבקות מתוחכמות או של ריקודי מוסיקו...

האהבה לריקודים הבלקניים פורחת בארץ עשרות שנים. בעבר שולבו ריקודים בלקניים בהרקדות ישראליות, אך מגמה זו דעכה.

המוסיקה של ארצות הבלקן הושפעה מכיבוש בן מאות שנים על ידי האימפריה העות'מנית, בה התפתחו מסורות מוסיקליות המשלבות פעמות קצרות וארוכות, המשתלבות למשקלים "אסימטריים".

נוסף למשקל ה-7/8 המוכר בארץ (לדוגמה בשירי נחום היימן כמו "ריח תפוח אודם שני"), ישנו מגוון רחב של משקלים מיוחדים. גם כלי הנגינה המסורתיים יוצרים אופי מוסיקלי מיוחד - החל מזורנות (המוכרות לנו משירים כורדים), דרך גיידה (חמת חלילים בלקנית) ועד קמנצ'ה או לירה (המוכרת לנו דרך מארק אליהו). וכמובן ישנה פשוט מוסיקה סוחפת, כמו מנגינות רומניות וצועניות.

עמותת "דונאב"

שאלתי את יהודה בן הרוש, המוביל והמרקיד של דונאב, כיצד הגיע אל הריקודים הבלקניים ולהנהיג את דונאב. "עמותת 'דונאב' קיימת מזה 25 שנה", מספר

אנשי דונאב לקחו על עצמם משימה של תיעוד שיטתי של הריקודים, והפיקו כ-400 סרטונים של ביצועי ריקודי מעגל שונים האתר, שהוקם על ידי העמותה, כולל לא רק את הסרטונים, אלא גם סיפור רקע של הריקודים ולעיתים תרגום של תוכן השירים

יהודה, "אך ריקודים בלקניים בירושלים מתנהלים כבר כ-55 שנה. זה התחיל בהובלתה של סירל פורמן-סופר. יש אצלנו חברים הרוקדים מעל חמישים שנה".

"אני עצמי נחשפתי לריקודים בלקניים דרך ירון מישר, איתו שיתפתי פעולה כאשר הייתי אחראי מחסן התקליטים של חברת "הד ארצי". הריקודים הבלקניים הלהיבו אותי, והתחלתי להשתתף בחוג הירושלמי בתחילת שנות ה-90. הייתי רקדן נלהב ולמדתי מהר. לאחר שנתיים-שלוש היה מקרה שסירל חלתה וביקשה שאני אחליף אותה בהדרכה, וכך יצא שהפכתי למדריך ולמוביל של החוג"

כמה ריקודים יש ברפרטואר של דונאב?

להערכת יהודה ישנם כ-600-800 ריקודים, מתוכם נרקדים דרך שגרה מאות ספורות. ישנם הפופולריים, שיופיעו בכמעט בכל הרקדה שבועית, ויש ריקודים שירקדו פעם בכמה חדשים.

אחד ממקורות הגאווה הגדולים של יהודה הוא האתר של דונאב (<https://dunav.org.il>). עמותת דונאב לא מסתפקת בתפקיד הפאסיבי של ביצוע הריקודים. כך אנשי דונאב לקחו על עצמם משימה של תיעוד שיטתי של הריקודים, והפיקו כ-400 סרטונים של ביצועי ריקודי מעגל שונים ("נוע עם" עשתה פעולה דומה לתיעוד ריקודי עמים בזוגות). האתר, שהוקם על ידי העמותה, כולל לא רק את הסרטונים, אלא גם סיפור רקע של הריקודים ולעיתים תרגום של תוכן השירים.

ליהודה בסיס נתונים עם מוסיקה ותיעוד של אלפי שירים וריקודים. הקלטות המוסיקה של דונאב מתאפיינות בהכרזת שם הריקוד בקולו של יהודה - דבר שהפך לסימן היכר מובהק.

העמותה מתייחסת לפולקלור הבלקני בהיבט היותר רחב שלו. כך, אנשים אוהבים תלבושות אוטנטיות מן הבלקן, ולפעמים מגיעים להרקדות, בפרט להרקדות המיוחדות, בלבוש מסורתי. במיוחד כאשר מדובר בחגורות (יש ריקודים המבוצעים באחיזת החגורה של השכן, ובחוגים אוהבים לכבד מסורת זו). גם בהרקדה השנתית בה ביקרנו אפשר היה לראות אנשים בחולצות הרקומות המסורתיות ועם חגורות קלועות.

להקת "גוטה גוטה" בהופעה

הרוקדים באחיזת סל קדמית

כיצד מגיעים הריקודים אל החוג? רוב הריקודים נרקדים כבר עשרות שנים. אך יש גם התחדשות. מנהיגי החוגים בארץ נוהגים לבקר בסמינרים בהם מוצגים ריקודים, לרוב פירות של חקר אתנוגרפי. לעיתים אלה מחנות בהם נלמדים ריקודים מאזורים שונים. באופן מפתיע, גם תחום של ריקודי עמים אינו חף מכוריאוגרפיות חדשות, המחוברות לרוב על ידי אנשים בעלי היכרות עמוקה עם הפולקלור האוטנטי ומחברים ריקודים ברוחו.

חברי הלהקה המרכז מעגל הרוקדים

העמותה דואגת לקשר לקהיליית הרוקדים הבלקניים העולמית, ולאורך השנים אף דאגה להזמין מדריכים רבים מחו"ל. ביניהם ניתן למנות

את איב מורו הקנדי, אטנס קולרובסקי וסאשקו אטנאסוב המקדונים, אחמט לולצ'י הטורקי, ביאנקה דה יונג מהולנד, מריה ומריס אורסו מרומניה, איליאנה בוז'נה מבולגריה, דליאן דמירב הבולגרי, ועוד.

המפגשים השנתיים

המסורת של המפגשים השנתיים התחילה כאשר ב-2004 אורגנה נסיעה לוורנה, בולגריה, ובהמשך כמה פעמים באנטליה בטורקיה. הנופש בחו"ל היה זול מהנופש בארץ, והייתה גם הזדמנות להזמין מדריכים מהבלקן ולחוות את התרבות ממקור ראשון. אבל כאשר היחסים עם תורכיה התערערו, סופי השבוע הבלקניים עברו לארץ. לרוב המפגשים היו לחופי הכנרת - במעגן, בגנוסר, ובשנים האחרונות - באוהלו. אך בתקופה האחרונה היו הפסקות במסורת זו, בשל קורונה ובשנתיים אחרונות בשל מלחמת "חרבות ברזל". וכך יצא שהמפגש השנתי הפעם התקיים במקום המפגש הקבוע של דונאב בירושלים.

הרוקדים מהדקים שורות

אל רבים מסופי השבוע בארץ הוזמנו מדריכים אורחים מחו"ל - מארצות הבלקן, או מדריכים יידועי שם מהמערב בתחום הריקודים הבלקניים. מדריכים מרומניה, מקדוניה, בולגריה, יוון. פעמים רבות התלווה למדריך גם מוסיקאי - נגן אקורדיון, טפאן (תוף), או גיידה (חמת חלילים) והתרגול של הריקודים נעשה לצלילי מוסיקה חיה, כנהוג במסורות המקומיות. לעיתים הגיעו גם להקות המתמחות במוסיקה בלקנית, ובשנים האחרונות הדגש הוא על להקות מוסיקה בלקנית שצמחו בארץ. במהלך המפגשים האלה היו גם הופעות של אמנים ישראלים נוספים - דן בירון ז"ל עם להקת הסטודנטים, וגם האקורדיוניסט אמיל אייבינדר.

הופעת הלהקה "גוטה גוטה"

ביצוע מוסיקה חיה על ידי להקת "גוטה גוטה" היה בלי ספק המסמר של המפגש השנתי בדצמבר 2024. אל חברי הלהקה הצטרף גם גרגי ברצה, נגן כלי נשיפה מהונגריה הגר שנים רבות בארץ. אחרי הרקדת הפתיחה, החלה הופעת הלהקה, בה בוצעו שירים וקטעים אינסטרומנטליים. ללהקה שירים משל עצמה, כמו "כתף לתלתייך", ובהופעה ניגנו גם מוסיקה אתנית, בלקנית

ואפילו אירית. אך האווירה התחממה ממש כאשר התחילו לבצע ריקודים מוכרים, ואנשים קמו לרקוד לצלילי הנגינה החיה של הלהקה. המנגינות הסוחפות והמקצבים המיוחדים קיבלו עוצמה נוספת בביצוע חי על ידי הלהקה.

מספר יהודה: נגינה לריקודים אינו זהה לנגינה להופעה. כאשר אנו מזמינים להקה להופיע וללוות ריקודים, לרוב אנו נצמדים לביצועים היותר המוכרים לקהל הרוקדים מההקלטות. עם זאת אנו עדיין שומרים על הספונטניות, תוך קשר עם הרוקדים. משך הביצוע של השיר או המהירות יכולים להשתנות, באינטראקציה עם המוביל.

במשך מספר שנים שיתפנו פעולה עם להקת "צה-צה", פיתחנו שפה משותפת, אך להקה זו אינה פעילה עוד. להקת "גוטה גוטה" צעירה יותר, ואנו בונים את הקשר תוך העשרת רפרטואר הריקודים שהם משתלבים בו.

חנה אנגלרד היא רוקדת ותיקה בחוג, השתתפה בהקמת עמותת דונאב, וגם מובילה חוגים נוספים, בתחום הריקודים היוונים. חנה הינה מוסיקולוגית וחוקרת פולקלור, ובפעילותה באקדמיה בירושלים אף דאגה שגם מקומה של המוזיקה הבלקנית לא ייפקד. חנה מספרת:

הלהקות, שרוב משתתפיהן בוגרי האקדמיה, לא קמו עם אג'נדה בלקנית. רוב מבצעי המוסיקה הבלקנית בארץ מתמקדים במוסיקה צוענית, בסגנון ריקוד הצ'צ'ק, ולא במוסיקה המגוונת של כלל אזור הבלקן. חברי הלהקות ששיתפו פעולה עם דונאב הם כולם מוסיקאים מצוינים שלא התקשו להשתלט על המקצבים הבלקניים המורכבים, אך בהקשר לרפרטואר הריקודים הם נזקקו להנחיה, ולכן עזרתי ללהקות בהשגת החומרים המותאמים לריקודים.

מעגל הריקודים הבלקנים מכל קצוות הארץ

מספר אמיתי מן, איש כלי הנשיפה של הלהקה: את הלהקה הקמנו, אביב קסט (הזמר והגיטריסט) ואני, עוד ב-2009. היה איתנו גם נגן הקונטרבס יהודה לבבי, אשר

לאחר מכן הוחלף ע"י מידד כהן. בתחילת הדרך היה איתנו גם האקורדיוניסט עירא שירן, שניגן גם בלהקת "צה צה". ניגנו, גם בזכותו, כבר אז חומרים בלקניים רבים - רומנים, צוענים, כליזמרים. אנחנו בוגרי אקדמיה בירושלים, האקורדיוניסט שלנו כעת, ינוש הורביץ, אף למד אצל אמיל אייבינדר. בהמשך השתתפנו גם בסמינרים באקדמיה בפלובדיב (בולגריה) שם נחשפנו לקהילייה הישראלית והבינלאומית של מוסיקה בלקנית, והמשכנו להיפגש ולנגן איתם במרתונים של מוסיקה בלקנית ברחבי אירופה. בסמינרים אלה אני למדתי לנגן גם בגיידה (חמת חלילים בלקני), ואביב למד, בנוסף לגיטרה ובוזוקי, לנגן בגיידולקה (כלי פריטה בולגרי).

במקביל לפעילות בארץ, של הופעות, והוצאה של שני תקליטים (כמה וכמה ריקודים ישראלים חוברו לשירי הלהקה, כמו, למשל, "קיפודים" של יובל טבשי). המשכנו להופיע באירופה עם "להקת מישמש" שנוצרה ממפגשים אלה. בסמינרים של מוסיקה בלקנית בארץ פגשנו את קהיליית הרוקדים הישראלית ונוצר קליק מידי.

"הגענו למסיבות, וגם למפגשי ריקודים של דונאב ושל "בלקניצה" והפכנו להיות להקת הבית של קהיליית הרוקדים הבלקנית."

אמיתי מן מזהה השראה והשפעה בלקנית גם בשירים הישראלים של הלהקה. הוא מספר על חווית ליווי הריקודים: "לנגנים יש נטייה להיות יותר חופשיים ומאלתרים. ואילו כאשר מלווים

ריקודים – צריך להיות יותר במסגרת של הביצועים המוכרים לרוקדים, כולל לשמור על הקצב, לא מהיר ולא איטי מדי". הלהקה אף השתתפה, לאחר תקופת הכנות ותיאום, בסיוור בו ניגנה בפני רוקדי ריקודים בלקניים ביפן.

איש כלי ההקשה של הלהקה, מאיר יניגר, מגיע מרקע קלאסי, אך לצד השתלבותו הטבעית בלהקה הוא אף מוביל בפרויקט חדשני של מוסיקה בלקנית בשיתוף נגינה במרימבה ובויברה-פון. על שיתוף הפעולה עם גרגיי ברצה מספר אמיתי מן שהוא ממש דמות נערצת, משתתף בלהקה ההונגרית Besh O droM, אחד מהנגנים הטובים בעולם בתחומו, וזו זכות גדולה להשתתף איתו בפרויקטים וללמוד ממנו.

מפגש סיכום 2024

מרכזו של המפגש היתה ההרקדה של ריקודי המעגל הבלקניים. הריקודים מגיעים מכל אזורי הבלקן – "הצ'וצק" ו"קולו" הסרביים, "אסמר" התורכי, "קופניצה" הבולגרית המאתגרת, ריקודים מאזור דוברוז'ה בבולגריה, מגוון ריקודים יוונים – "סירטו", "קלמטיאנו", "צאמיקו", "מיזירלו" וגם "דיפאט" ממחוז פונדוס הנמצא כיום בתורכיה. ריקודים רומניים, אלבניים, הונגריים...

בחלק מהריקודים השתתפו כולם, ובמאתגרים מאד רקדו רק חברי "הגרעין הקשה" ורבים יותר הסתכלו, כמו ריקוד ה"צ'סטוס" הנמרץ ומרובה הווריאציות, האהוב מאד בחוג. בחלק מהריקודים, שבוצעו למוסיקה חיה, נכנסו נגנים אל מרכז המעגל, להוסיף לשמחה ולאוטנטיות (<https://youtu.be/RPxiH1hyHU>).

במפגש היו כמה ריקודי זוגות. ברפרטואר של החוגים בארץ יש ריקודי זוגות ספורים מהבלקן, ורוב ריקודי עמים בזוגות מגיעים דווקא מהמערב. הם אהובים בהרקדות "נוע עם", אך משולבים במשורה גם בחוגים האחרים.

כמובן שהצד הקולינארי לא הוזנח במפגש והפעם נעשה תוך תמיכה ביישובי עוטף עזה. לאוכל התלוו כמויות נדיבות של אלכוהול ששימח את לבבות הרוקדים – חלקו משקאות מסורתיים מהבלקן, כמו אוזו, רקייה ועוד.

מספרת אורלי שחר: שמחה גדולה הייתה לי להגיע לערב דונאב השנה בחברתם של ירון מישר ונפתלי חייט. שמורה בליבי פינה חמה מאוד למוסיקה ולריקודי הבלקן ובכל הזדמנות אני שמחה להצטרף להרקדות אלה. גדלתי בבית בו אבי וסבי היו משמיעים הרבה תקליטי מוסיקה רומנית

חנה ויהודה (עם הכובע), מובילים את מעגל הרוקדים

כל אחד שנכנס
למעגל – מייד
משתייך אליו,
כשהצעד הבסיסי
חוזר על עצמו
הרבה פעמים,
המוסיקה נכנסת
ללב וכל אחד
מרגיש חלק
מקבוצה, בצורה
שהיא מאוד מאוד
ייחודית.

ובולגרית בפטיפון המשפחתי. כילדה קטנה אבי היה מחזיק אותי בזרועותיו, רוקד ושר "אלונלול אלונלול היי לה ז'וק", או מרדים אותי עם השיר "יובנו". כדרכם של זיכרונות ראשונים בחיים המוסיקה הזו נטמעה בי עמוק.

בתקופת לימודי בטכניון נתקלתי לראשונה בריקודים הבלקניים, מפגש שהפתיע אותי בהרבה מובנים. החל מהחיבור האינטואיטיבי שלי למוזיקה, דרך החיבור החברתי הזורם טבעי כל כך במעגלים הבלקניים והמורכבות המקצבית שתמיד הייתה לי משיכה אליה ואתגרה את המוח בכל פעם מחדש, כששוב ושוב מצאתי את עצמי

סופרת את הפעמות המוסיקאליות ומנסה להבין אותן כתווים כתובים.

כחובבת מוסיקה אהבתי מאוד את הסגנון הבלקני ומצאתי את עצמי מחפשת אותו בעולם. בהרקדה באוניברסיטה בקופנהאגן מצאתי את הריקוד "נד אילן" נרקד כריקוד יווני. בגאווה העמדתי את המדריך על טעותו במקרה הזה, אבל רוב ההרקדה הייתה באמת בסגנון שהיום אני יודעת לקרוא לו בשם "ריקודי ארצות הבלקן". לקחתי את עצמי לטברנות יווניות, למופעי זמרים גדולים באתונה, בסלוניקי. העשרתי את מלאי הדיסקים היווני, צועני, רומני, בולגרי, גם תורכי שהייתי מאזינה לו בנסיעות ארוכות ברכב. האהבה לתרבות הבלקנית התחילה לזרום בעורקי.

ריקודי המעגלים הבלקניים, הקלים יותר, הם מאוד חברתיים. כל אחד שנכנס למעגל – מייד משתייך אליו, כשהצעד הבסיסי חוזר על עצמו הרבה פעמים, המוסיקה נכנסת ללב וכל אחד מרגיש חלק מקבוצה, בצורה שהיא מאוד מאוד ייחודית. אחיזות הידיים השונות מקרבות את הרוקדים אחד אל השני קרוב-קרוב, כאילו מעגל הרוקדים נהיה "חיה אחת" מרובת-רגליים והזרימה החיצונית חודרת פנימה. כולם מחייכים, כולם צמודים, שייכים, בתחושת התעלות.

בעבר, שלא כמו שקורה היום, היה קל מאוד לרוקד ריקודי-עם להיתקל בריקודים הבלקניים. חלק מהריקודים האלה היוו חלק בלתי נפרד מהפרטואר הנרקד בהרקדות השבועיות שלנו. פרט לכך התקיימו הרקדות עמים ייעודיות. באוניברסיטה בתל אביב התקיימה בימי שני הרקדת ריקודי עמים עם רפי דמר. ההרקדה של רפי הייתה מעניינת במיוחד. הייתי נקלעת אליה ונהנית בהתחלה מתחושת השייכות, אלא שדי מהר הריקודים היו הופכים להיות מורכבים מאוד ומאתגרים את המוח והרגליים.

הייתי מתבוננת בהערצה ברפי ובקבוצת הרוקדים שנחווה בעיני כלהקת ריקוד מקצוענית. מנסה להבין, מנסה להעתיק. מרגישה כי ימים רבים של השקעה מפרידים ביני לבין המקצוענים האלה שברבות הימים, הפכו לחברי הטובים ביותר.

עמותות ריקודי העמים קיימו תמיד הרקדות חגיגיות גדולות בהן הזמינו להקות ריקוד או להקות נגינה מקצועיות מחו"ל. נסעתי רבות, לחיפה, לירושלים, ליהנות מהרמה המקצועית הגבוהה.

בחזרה להרקדת דונאב, היה בה כל מה שחובבת כמוני יכולה לחפש. אני אמנם לא שולטת ברפרטואר הנרקד, אך זה לא הפריע לי להשתלב. מיד נמצאו לידי מדריכים שונים שעזרו לי להשתלט על הריקודים. וכשהמקצב הפך להיות מורכב מדי, יצאתי להתבונן ולהתפעל מהתיאום המושלם שבמעגלים.

הלהקה המנגנת שנכנסה אל תוך המעגל הרוקד הדהימה אותי. השליטה במקצבים של הנגנים ושל הרוקדים היא שפה אשר מי שיודע אותה, מתואם גם בלי חזרות. ובהרקדה זו היו ללא ספק רבים הדוברים מצוין את השפה. חוויה נהדרת."

גם המרקידה הישראלית נורית גרינפלד מרגישה חיבור עמוק: "כשהתחלתי לרקוד ריקודי עם לפני בחמישים שנה, שילבנו ריקודי עמים, אך זה הולך ופוחת. לפני כ-15 שנה, כשהכרתי את

גלעד צעידי עדן, הפרטנר שלי לריקודים ולפרויקטים, הוא הביא אותי לקבוצת הנוע עם, ושם, לא רק שהזכירו לי נשכחות, אלא שנחשפתי לריקודי עמים ובלקניים שבכלל לא רקדתי או שולבו אי פעם בריקודי העם, אבל בכל זאת, אני התאהבתי. המוזיקה המיוחדת, הקצב והמקצב המיוחד, הצעדים המסוגננים שלעיתים קרובות חוזרים על עצמם שוב ושוב, כמו מנטרה. שבו אותי. כמובן שזה מאד אינדיבידואלי".

ואני, עבדכם הנאמן (כותב שורות אלה), יכול להעיד על עצמי שהיה לי "קליק" מידי עם הריקודים הבלקניים כאשר נתקלתי בהם, בגיל 20, בחוג של רפי דמר ב"ביכורי העתים". כאשר חזרתי לרקוד לפני כעשרים שנה, היו הריקודים הבלקניים מהראשונים אליהם חזרתי, ואני נהנה מאד לרקוד עם מגוון הקבוצות בארץ. הזדמן לי להיות בסופי שבוע ובסמינרים רבים, ויצאתי נשכר מהעושר המוסיקלי, המקצבי והתנועתי. העושר הזה "זולג" גם לתוך עשייתי אני בתחום ריקודי העם הישראליים.

סיכום

המפגש הנהדר של עמותת דונאב היה אבן שואבת לרוקדים ריקודים בלקניים מכל ישראל. קהילייה שוחרת תרבות ומלאת שמחת חיים. היה כיף בלתי רגיל להיפגש, לרקוד, לשמוע מוסיקה חיה ולרקוד לצליליה. אני מקווה שהתרבות הזו תמשיך לאורך זמן. הסכנות לקיומה רבות: התבגרות הרוקדים ומיעוט המצטרפים החדשים. אך יש גם סימני תקווה, כמו הדור של המוסיקאים הצעירים המתמכרים למוסיקה בלקנית והופכים אותה למרכז או נדבך חשוב ביצירתם. נותר לקוות שהדבר הזה יקרה גם לרוקדים הצעירים יותר שיגלו את הקסם של תרבות ריקודי הבלקן.

נתראה שוב בסוף 2025!

רשימת הרקדות בלקניות בארץ

מקווה שהתעורר בכם הרצון לחוות ריקודים בלקניים - הנה רשימת ההרקדות הקבועות.
 "דונאב" - ימי ה', 20:00-22:30, בית כנסת כל הנשמה, אשר 1, ירושלים.
 "בלקניצה" - ימי ג', 20:30-22:45, אולם ספורט קטן בטכניון, חיפה
 "נוע עם" - יום שישי הראשון בחודש, 16:00-19:00, אולם אמריקה, כפר המכביה, רמת גן.
 ריקודים יוונים - יום ב', 20:00-22:30, בית רקנאטי, איינשטיין 23, פ"ת.
 ריקודים יוונים - יום ג', 18:30-21:00, בית כנסת כל הנשמה, אשר 1, ירושלים.

קישורים

האתר של עמותת דונאב - <https://dunav.org.il>

סרטון מחוויות מפגש דונאב 2024 - <https://youtu.be/RPxihH1hyHU>

אתר הלהקה "גוטה גוטה" - <https://www.gutegute.com>

ערוץ היוטיוב של "גוטה גוטה" - <https://bit.ly/3EC1rBz>

כתבה של יהודה בן הרוש (7/2021) על ריקודי עמים בארץ ובעולם:

<https://bit.ly/4hHQP2I>

נותר לקוות
שהדבר הזה
יקרה גם
לרוקדים
הצעירים יותר
שיגלו את הקסם
של תרבות
ריקודי הבלקן.

מתי גולדשמיט
תרגום: בני לוי

ריקודים עממיים ישראלים ביפן

חוויותיו של מדריך מגרמניה בארץ השמש העולה

למרות שכל אחד מהקוראים היקרים שלנו יודע באופן כללי היכן ממוקמת יפן, כלומר, במזרח הרחוק, פרטים גיאוגרפיים ספציפיים יותר אינם ידועים כמעט. לדוגמה, יפן נמצאת הרבה דרומה ממה שנהוג בדרך כלל לחשוב. טוקיו נמצאת באותו קו רוחב כמו לוס אנג'לס או, באירופה, באותו קו רוחב כמו קפריסין. בעיקרון, יפן היא מדינת איים עם ארבעה איים ראשיים: הוקיידו, הונשו (האי הכי גדול ונחשב השטח העיקרי של יפן), שיקוקו, וקיושו וכ-430 איים נוספים מיושבים.

בשנת 1945, לאחר כניעתה של יפן לבעלות הברית, סופחו ארבעה איים מצפון יפן - הובומאי, שיקטאן, קונאשירי וטורופו, על ידי ברית המועצות דאז (החל מ-1992 פדרציית רוסיה), לשטחה שלה ללא כל תביעה היסטורית.

יפן, המפוצלת מנהלית ל-47 פריפקטורות ("קן"), היא רק מעט גדולה מגרמניה ושטחה כ-85 אחוזים מהשטח של קליפורניה. מבחינת אוכלוסייה, ביפן 126 מיליון תושבים, 50% יותר מאשר בגרמניה - המדינה הגדולה באירופה. מאידך, אוכלוסיית יפן הרבה יותר קטנה, רק כ-38% מזו של ארצות הברית, אך היא מאוכלסת בצפיפות רבה.

עבור צופים זרים, המרחקים בתוך המדינה על ציר הצפון-דרום עשויים להיות מפתיעים גם כן: מ-וקנאי (הוקיידו) ל-גאחה (אוקינאוה כחלק מאיי ריוקיו), המרחק בקו ישר הוא כמעט 2,500 קילומטר (או כ-1,550 מיל), לעומת באפלו (במדינת ניו יורק) בגבול עם קנדה למיאמי (בפלורידה) עם "רק" 2,235 קילומטר (1,389 מיל).

למרות שניתן להניח כי ריקודי עם ישראלים הם חלק בלתי נפרד מרבים ממעגלי הריקוד העממי הבינלאומיים הפזורים ברחבי המדינה, מרכז ריקודי העם הישראלים ביפן נמצא בבירור באזור הגדול של טוקיו, שיש בו 38 מיליון תושבים, ואחריו שתי הערים השכנות אוסקה וקיושו (האחרונה הייתה בירת יפן עד 1868).

ירון מישר, עורך המגזין "רוקדים-נרקודה", דיווח בהרחבה על מסעו בסתיו 2002 [בגיליון מספר 61](#). בהתאם לכך, גורית קדמן ז"ל, שנולדה בלייפציג (גרמניה) בשנת 1899, בוודאי ביקרה ביפן כבר בשנות ה-50, ועשרות שנים לאחר מכן, גם שמות ישראלים מוכרים אחרים מצטרפים לרשימה, כגון יונתן גבאי ז"ל, טוביה טישלר, שמוליק גוב-ארי, יענקל'ה לוי ז"ל ודוד אדרי.

イスラエルダンス講習会
 講師 **Matti Goldschmidt 氏**
 (通訳 渡部和子氏)
 皆さんの例会ですぐに踊れるような易しい曲など
 素朴な民族音楽の鑑りの講習です
令和6年(2024年)9月27日(金) 12:00~14:30
 参加費 1000円 (当日受付) 受付開始 11:30より
 資料 DVD2000円 CD1500円 北区立新町コミュニティアリーナ2F
 (北区田端新町2-27-17)
 【講習曲】 1. ヤ・アッドシヤル・アルン 2. シヤハルット
 3. ア・サラム・アレイクム 4. オル・ハガヌス (W) 他
 【講師紹介】 オーストリアのグループ生まれ 西ドイツ育ち
 1976年 イスラエルに移住 踊り始める
 1979年 民族舞踊の教師セミナー卒業
 1988年 レゴウラクラスで教え始める
 1992年 ドイツに定住後「イスラエル・タンツハウス」設立
 現在は「ロクティム・イェチエフム」の編纂者
 著書「イスラエル民族舞踊の聖書」CD付は世界中で非常に人気
 今でも数多くのダンスを創作している
 ※ 急病等で本人の講習不可の場合は、日本人講師で同様の講習を行います。(参加費800円)
 事前申込制 (9月20日締切)
 参加中心・資料をご希望の方は
 物納お振付までご連絡下さい
 主催 ハヤダグーバ 助幹 090-6024-6751
 協賛 FDCチェリー桜井 090-6563-3257
 jmhro@gmail.com
 各人線「赤土小学校前」から徒歩5分
 京成本線「新三河島」から徒歩10分
 JR 田端駅から徒歩12分
 JR 田端駅から北千住行きバス (場44)
 「田端新町1丁目」下車 (乗車5分)
 バス停から徒歩3分
 会場に駐車場はありません

עלון מפרסם את הסדנה הראשונה שלי בטוקיו

טורו קאשימה ז"ל, היה המארח של ירון בסיוורו ביפן. לא ידוע הרבה עליו. בעיקרון, הוא בילה את השנים 1987-1991 בישראל, עבר בהצלחה קורס מדריכים בתל אביב למד עברית ונלהב כל כך מהריקודים הישראליים כך שהצטרף ללהקת המחול "גוונים", בראשון לציון, בניהולם של **אילנה שגב וטוביה טישלר**.

במשך שנים רבות, לאחר חזרתו לטוקיו, קאשימה-סאן הנחה קבוצת ריקוד קטנה בתוך משרדי ה-JCC המקומי, כפי שמזכירה **מיצ'יקו גאוף**. בוודאי הייתה קבוצת ריקודי-עם ישראלית ב-JCC במשך שנים רבות לפני 1990. המרקידה באותה תקופה נקראה רות.

טורו קאשימה, 2017. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

ינקלה לוי בביקורו בטוקיו, עם טורו קאשימה. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

בשנות ה-90 המוקדמות, מעגל הרוקדים כלל כעשרה עד שנים-עשר משתתפים יהודים ושישה עד שמונה משתתפים יפנים. המשתתפים היפנים גויסו מקבוצת ריקודי-עם בינלאומית שנקראת "מועדון נופש ארימה" בניהולו של **סאטורו סוגנומה** (菅沼 知). ההרקדות שלו כללו חצי ריקודי עם בינלאומיים וחצי ריקודי עם ישראלים.

סוגנומה-סאן היה תומך נלהב של ריקודי העם הישראליים וייחס חשיבות רבה לכך שחברי קבוצתו חווים אווירה יהודית וישראלית אותנטית לשם האותנטיות. כאשר רות חזרה לישראל, לא ניתן היה למצוא במקומה מחליף ישראלי. לכן, קאשימה-סאן, כמדריך ריקודים ישראלי מוסמך, היה הבחירה הטבעית להחליף אותה והוא גם קיבל שכר מה-JCC עבור ההדרכה שלו.

כפי שמדווחת מיצ'יקו, לימוד הריקודים בהרקדות של טורו לא עברו תמיד בצורה חלקה: ישראלית שלימדה קודם לכן בסידיני, הייתה אורחת בהרקדות ב-JCC במשך כארבעה חודשים. פעם אחת כאשר טורו לימד איתה, כבת זוג, ריקוד זוגות, נוצרה מחלוקת גלויה ביניהם לגבי הסדר המדויק של כמה מהצעדים.

כפי שנראה לעיתים קרובות במקומות אחרים, ישראלים נוטים להיתקל בבעיות הערכה ובקבלת המומחיות שלהם כמי שבאים מישראל, כלומר, ריקודי עם ישראלים שייכים לישראלים ולכן ישראלים תמיד צריכים לדעת יותר טוב.

מ-1995, מיצ'יקו רקדה פעם בשבוע בקביעות תחת הנחייתו של קאשימה-סאן. די כאב לה לראות שבמסגרת המנהיגות היפנית החדשה, המשתתפים היהודים הפסיקו בהדרגה לבוא. תוך שנה אחת בלבד, ההרקדה ב-JCC הפכה מאירוע יהודי-ישראלי-יפני לאירוע יפני לחלוטין.

מיצ'יקו היגרה לאוסטרליה בשנת 1998. שם לימדה לראשונה בפרת'; שנים לפני כן, היא הקימה את קבוצת הריקוד שלה בהוברט (טסמניה, אוסטרליה; ראה "**רוקדים-נרקודה**" גיליון 112). בשנת 2019, קאשימה-סאן מת בעקבות סרטן הערמונית.

● אזור טוקיו הגדול

אקיושי קומזאקי (駒崎 章喜), דוא"ל: za9y-kmzk@wave.plala.or.jp

אקיושי קומזאקי. צילום: מתי גולדשמיט

אם ברצונכם לרקוד היום ביפן רק ריקודי עם ישראלים, לא תוכלו להתעלם מאקיושי קומזאקי, החבר ב"ארגון המדריכים" בישראל, שמארגן הכל עבור כל מי שבא מחוץ ליפן. זה נכון במיוחד עבור יוצרי ריקודי-עם ישראלים, שכוללים את יפן בלוח הסיוורים שלהם. במקרה הזה, הם צריכים ליצור קשר איתו לפחות שלושה חודשים לפני הגעתם לפי ניסיוני, כמעט בכל מקום ביפן, התקשורת, בשפה שאינה יפנית, היא די קשה, למרות שעדיין האנגלית היא השפה הזרה המדוברת ביותר. אני עצמי הייתי די בר מזל להיעזר במשך שבועות רבים, אם לא חודשים, במיצ'יקו גאוף שמאוד עזרה לי, במיוחד

סוגנומה-סאן היה תומך נלהב של ריקודי העם הישראליים וייחס חשיבות רבה לכך שחברי קבוצתו חווים אווירה יהודית וישראלית אותנטית לשם האותנטיות.

הסדנה הראשונה שלי בטוקיו. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

כפי שנראה לעיתים קרובות במקומות אחרים, ישראלים נוטים להיתקל בבעיות הערכה ובקבלת המומחיות שלהם כמי שבאים מישראל, כלומר, ריקודי עם ישראלים שייכים לישראלים ולכן ישראלים תמיד צריכים לדעת יותר טוב.

אם ברצונכם לרקוד היום ביפן רק ריקודי עם ישראלים, לא תוכלו להתעלם מאקיושי קומזאקי, החבר ב"ארגון המדריכים" בישראל, שמארגן הכל עבור כל מי שבא מחוץ ליפן.

בשמירה על קשר עם קומזאקי-סאן דרך אימייל. בלעדיה, הרבה דברים בוודאי היו מתבררים כקשים הרבה יותר. במהלך הזמן שתכננתי להישאר ביפן, אקיושי הצליח לארגן עבורי שלוש סדנאות בטוקיו ובסביבתה, כאשר כל אחת מהן תוכננה להימשך בין שעתיים וחצי לשלוש שעות. הופתעתי מהבקשה שלו להציג ריקודים שאני חיברתי.

כדי להתכונן כראוי, אקיושי ביקש שאשלח את הצילומים של הריקודים יותר מחודשיים מראש. זה כלל את הריקודים: "ים אדוני", "האביב צוחק", "שחרות", "רק את קולך אשמע", "דבקה החליל", ריקוד הזוגות "אור גנוז" וכן הריקוד האחרון שלי - "א-סלאם אלייכום". כמובן שכל הריקודים הללו זמינים בחינם באתר "רוקדים".

למשתתפים בסדנאות הייתה האפשרות לרכוש חומרי לימוד שאקיושי הכין (כמו מוזיקה וקטעי ווידאו של הריקודים), וכן חולצות עם לוגו "בית התנועה הישראלי" (IHT, מינכן) שנמכרו במהירות. סדנת הריקוד הראשונה שלי התקיימה בטוקיו ב-27 בספטמבר 2024, עם קבוצה של יותר משישים משתתפים. כמו כל דבר ביפן, האירוע התרחש בדיוק בזמן, דבר שלא אמור להיות בעיה עבור "ייקה", כמוני. למשתתפי הסדנה לא הייתה העדפה מיוחדת דווקא לריקודי-עם ישראלים.

חברי "הפדרציה לריקודי-עם של טוקיו" הגיעו אף הם, כולל היו"ר, צונאו מאצומוטו (松本 恒男). את ריקוד הזוגות הדגימה איתי רקדנית מקומית שלמדה את הריקוד בצורה מושלמת מראש תוך שימוש בסרטון הלימוד שסופק. קאזוקו באנדו (板東 和子), נציגת "הפדרציה לריקודי-עם של יפן" במחוז איבראקי שבצפון טוקיו וראש קבוצת המחול הישראלי באותו מחוז, היתה לי למתורגמנית. אחרי הסדנה, הצלחתי לערוך ראיון קצר עם כל האנשים שהוזכרו לעיל.

עד פרישתו, עבד מאצומוטו-סאן (צונאו) במשרה מלאה כמהנדס מחשבים. בגיל 20 לערך, בהיותו סטודנט, התנסה לראשונה בריקודי עמים בינלאומיים. מסיבות שהוא כבר לא יכול לזכור לפרטי פרטים, הוא העדיף כבר אז את הריקודים הישראליים על הריקודים הרומניים.

כאשר האחראים על "הפדרציה לריקודי-עם של טוקיו" שמעו על פרישתו של צונאו באותה תקופה, הם ביקשו ממנו להוביל את הארגון. הם חשבו שיהיה לו מספיק זמן למטלות חדשות.

קאזוקו באנדו

צונאו מאצומוטו

צילום: מתי גולדשמיט

ריקוד במעגל בצוקובה. צילום: מתי גולדשמיט

מאז המינוי הזה שולבו ברפרטואר שלהם יותר ויותר ריקודים מתרבויות אחרות, במיוחד לאור המבנה הגילאי המשתנה של הרקדנים. לפי דבריו, ההתפתחות של ריקודי עם ישראליים בעשרים השנים האחרונות הראתה כי רבים מהריקודים החדשים פשוט מסובכים מדי עבור רוב קהל הריקוד העממי ביפן היום. פשוט, אין הרבה ריקודים חדשים, ברמת הקושי של "ים אדוני", למשל. בנוסף, רוב ההרקדות מתקיימות בתוך אולם,

דבר המצמצם את החשיפה לאנשים חדשים שאינם שייכים לקבוצות הרוקדות, במיוחד לצעירים. כדי למשוך קהל צעיר להשתתף בהרקדות, מאצומוטו-סאן מנסה לארגן אירועי ריקוד בחוץ.

קומזאקי-סאן (1941) הגיע במקור מהאזור של טוקיו אסקסה (浅草), המפורסם בזכות המקדש הוותיק ביותר בטוקיו, סנסו-ג'י (金龍山浅草寺). כפי שאופייני ביפן, תלמידי תיכון נדרשים להשתתף בחוגים נוספים לאחר בית הספר, ולכן הוא הצטרף לקבוצת ריקוד-עם בינלאומית בבית הספר שלו. הוא זוכר במיוחד ריקודים רוסיים, ישראליים וריקודים "אלפיניים" (אוסטריה).

מ-2006, תוך כדי ארגון סדנה עם דודו ברזילי, הוא התחיל לחקור ריקודים ישראליים בצורה יותר אינטנסיבית. דודו ברזילי ביקר מאז שמונה פעמים ולאחר מכן אחרים כמו **ירון בן שמחון**, **גדי ביטון**, **אבי לוי**, **נורית מלמד**, **ז'ק אוחיון**, **אייל עוזרי ואבי פרץ**. מה שהוא במיוחד אוהב בריקודים ישראליים זו המוזיקה המגוונת, כמו ב"**צל עץ תמר**" של **בני לוי**, שלדבריו לפעמים יש לה דמיון למלודיות יפניות מסוימות.

קומזאקי-סאן מרקיד פעמיים בשבוע, בימי שלישי וחמישי, עם כעשרים וחמישה משתתפים בכל אחד, והרקדה נוספת בימי ראשון פעמיים בחודש.

הירוקו סקוראי (1962, 櫻井 広子) במקור מאזור סאיטמה, צפונית לטוקיו, נחשפה לראשונה, בזמן שלמדה בקולג', בעיקר לריקודים רוסיים. למרות שבאותו הזמן, שיעורי הריקוד תמיד התחילו עם אותו שיר ישראלי "**קומה אחא**" של **רבקה שטורמן**. לאחר שסיימה את הלימודים, נישאה וגידלה את ילדיה ולמעשה עשתה הפסקה מריקוד במשך כעשר שנים. בסביבות 2005, סוף סוף הקימה את קבוצת הריקוד הבין-לאומית שלה בשם "צ'רי" (チェリ-) [אין מילה אחרת ביפנית ל"צ'רי" - כפרי].

הירוקו סקוראי.
צילום: מתי גולדשמיט

הקבוצה כוללת כשלושים משתתפים ונפגשת בבוקר ימי שישי, באופן קבוע, לריקודי עם בין-לאומיים. הקורס אחר שלה בשעות אחר הצהריים כולל רק ריקודים ישראליים. כל אחד משני הקורסים במשך של שעתיים, עולה 300 ין וביחד שני הקורסים עולים 500

ין (כשלושה דולר ועשרים וחמישה סנט או 12 שקל חדשים).

קאזוקו-סאן (1955), במקור מטוקושימה (שיקוקו, האי הקטן ביותר מבין ארבעת האיים הראשיים של יפן). מסיבות מקצוע של בעלה, הם עברו לעיר המחוז צוקובה (つくば市), כ-270,000 תושבים, מחוז איבראקי, צפונית לטוקיו), שם, בגיל כ-30, היא הצטרפה לקבוצת ריקודים בין לאומיים. כעבור חמש-עשרה שנים, באנדו-סאן עברה לריוקוסאקי (גם במחוז איבראקי) ומשלא היו שם הרקדות, פשוט הקימה שם את קבוצת הריקוד שלה.

את ריקוד הזוגות
הדגימה איתי
רקדנית מקומית
שלמדה את
הריקוד בצורה
מושלמת מראש
תוך שימוש
בסרטון הלימוד
סופק

מאז, במשך עשרים שנה, היא מלמדת כל יום ריקודים בינלאומיים. קבוצת יום חמישי שלה מעדיפה במיוחד ריקודים ישראליים. הם אוהבים את הריקודים הישראליים כי הם מאפשרים הרבה יותר לבטא רגשות אישיים לעומת ריקודים בולגריים, למשל.

בעיקרון, קבוצות הריקוד הישראליות הנוכחיות, ככל שישנן, אפשר למצוא אך ורק דרך קומזאקי-סאן. כפי שנאמר על ידו מספר פעמים, אחת הבעיות העיקריות בטוקיו היא למצוא אולם במחיר סביר. בניגוד לרבים במדינות אירופה, מוסדות נוצריים אינם מראים כל תמיכה בפעילויות כאלה.

לסיכום, קבוצות הריקוד הישראליות הן די נדירות. הרב שיר ממרכז הקהילה היהודית ביפן, גם הוא מאשר שאינו מודע לקורסים כאלה. קונסול התרבות בשגרירות ישראל בטוקיו, גיל מרקוביץ', לא הצליחה לעזור לי בחיפוש אחרי קבוצות לריקודי-עם ישראליים. אין זה מפתיע שגם באינטרנט, כשמחפשים "ריקוד עממי ישראלי ביפן", כמעט אין מה למצוא.

בגלל חוסר האפשרות להישאר לאורך זמן ביפן, לא התאפשר לי לגלות האם יש הרקדות באחד או יותר מה"קיבוצים" ביפן. לפי דיווח במגזין "הארץ" מה-8 ביוני 2023, ישנן בסביבות עשרים קהילות חקלאיות כאלה ביפן המבוססות על המודל הישראלי.

● אוסקה (2.7 מיליון תושבים)

אקירה נישיקאוהו (西川哲), דוא"ל: np5.vino@gmail.com

בגיליון 115 של "רוקדים-נירקודה", נפתלי חייט ואורלי שחר דיווחו על חוויותיהם באפריל 2024 בערב ריקודים באוסקה, שהיא העיר השלישית בגודלה ביפן. לפי הדיווח, ריקודים ישראליים הם רק חלק קטן מהרפרטואר הבינלאומי הגדול יותר בהובלת אקירה. בגלל חסמים משמעותיים בשפה, לא תמיד היה קל לתקשר עמו מראש דרך האינטרנט. הוא עצמו התחיל לרקוד לפני יותר מ-30 שנה בקבוצה באוניברסיטה וב-2019, לאחר שהמרקיד הקודם נפטר בפתאומיות, לקח על עצמו אקירה את החוג המקומי, שהיה פעיל מאז 1956.

הקבוצה, עם ממוצע של עשרה משתתפים, נפגשת פעם בשבוע ביום רביעי לשעתיים. עלות חודשית לכל ערב של שעתיים היא 2,000 ין (כ-13 דולר או 47 ש"ח). המשתתפים, בגילאים 30 עד 70. עבור לימוד ריקודים ישראליים חדשים, הוא מתבסס על ביקורים של רוקדים או יוצרים ישראליים ביפן. בנוסף, מאז פרוץ נגיף הקורונה הוא גם השתמש ב"הרק-לייב" של **עיליי שפייזק** כמקור לימוד ריקודים חדשים, אם כי בצורה די לא סדירה.

התאריך שהצעתי (כמובן יום רביעי, ספציפית 25 בספטמבר 2024) לא יכול היה להתקיים כי - באופן אקראי - כוריאוגרפית בשם סילביה מקראה, כבר הזמנה לאותו ערב. היא נחשבת למומחית

קבוצת ימי חמישי בטאיפיי. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

הם אוהבים את הריקודים הישראליים כי הם מאפשרים הרבה יותר לבטא רגשות אישיים לעומת ריקודים בולגריים, למשל

בפולקלור רומני ובין השאר מנהלת את קבוצת ההופעות המקצועית "צינדראוול - יוני סיבוליו", שהוקמה ב-1944 על ידי אביה יואן מקראה. אף על פי שביקשתי מספר פעמים, לצערי, אקירה לא הצליח לספק שום תמונה שלו או של הקבוצה שלו.

קיוטו ●

אימאי הידקי (秀樹今井), דוא"ל: h_imai_fd@zb3.so-net.ne.jp

קיוטו הייתה בירת יפן במשך יותר מ-1,000 שנה (1868-794) והיום, היא העיר השביעית בגדולה במדינה (ולדעתי, העיר החשובה ביותר שיש לבקר בה ביפן). אימאי מוביל קבוצת ריקוד עממי בין-לאומית בשם "להקת הריקוד העממי סאגאנו". פניות חוזרות לא נענו על ידי אימאי בגלל "חוסר זמן".

בדרך חזרה הביתה, שכללה עצירה נוספת באוקיאניה, שכונתה לעתים קרובות הוואי של יפן, הוזמנתי שוב על ידי **אן-הסיאנג** (余安祥) ו**בי-יינג** (詹璧瑛), כמו שכבר דווח **בגיליון 113** של "רוקדים-נירקודה". במפגש הקבוע ביום חמישי, לימדתי את "**שמיים**" של **שלמה ממן**, ואת הריקוד שלי, "א-סלאם עליכם". עבור שיעור המתחילים פלוס [בינוניים] ביום שישי, הבחירות שלי היו "ים אדוני" ו"האביב צוחק".

קבוצת ימי שישי בטאיפיי. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

קבוצת ימי שישי בטאיפיי. צילום מארכיון Israelisches Tanzhaus

נועם בן לולו

מה יהיה מחר

א ת הריקוד ותחום המחול קיבלתי במתנה מהורי האהובים, אבא שלי, אבי בן לולו, רקדן-
על ואמא שלי, סמדר עשור, מדריכה ויוצרת ענקית שמינקות הביאה אותי להרקדות. לא
הייתה לי ברירה אחרת ונדבקתי ב"חידק הריקודי".

כבר בגיל צעיר חיברתי ריקודים לשירים ישראלים ישנים כי עליהם גדלתי. כילד, אבא היה משמיע
לי, בנסיעות בשבת, את רדיו 103FM בעברית ומשמם כל השירים שאני אוהב.

את תחום הריקוד התחלתי באופן רציני יותר, בגיל 10, בלהקות המחול "שבעת הכוכבים הרצליה"
של רן הירש. עשרות הופעות בשנה, תחרויות, פסטיבל כרמיאל, פסטיבל אשדוד והמון מעבר.
בנוסף, גם אחי הקטן יואב, שכרגע תופס קו בבקעה, רקד גם בלהקות וגם במגמת מחול, ככה
שגם עליו זה לא פסח.

בגיל 16 התנסיתי פעם ראשונה ב"תחרות המחול העממי" בפסטיבל כרמיאל, עם ריקוד שהגשתי
"תוכו רצוף אהבה" ובגיל 18 ריקוד נוסף "תביני" אשר הגיע למקום החמישי.

בגיל 18 יצרתי את הריקוד הראשון שממש נכנס להרקדות: "לחיים" ביצירה משותפת עם תמיר
שרצר הגאון.

בגיל 21 יצרתי את "מה יהיה מחר" בשיתוף עם דודו ברזילי שמשפחתו היא כמו המשפחה השנייה
שלי. אמא ודודו מכירים עשרות שנים אחורה ומעיין בתו חברה מאוד טובה שלי.

דודו נתן לי יד חופשית בריקוד ועוזר לי מאוד עד היום.

היום אני משוחרר טרי במילואים, ועוסק בתחום ההפקה.

העמוד של נועם: <https://bit.ly/4hz7PrU>

על הריקוד נועם מספר:

את השיר של פאר טסי "מה יהיה מחר", שמעתי בעת ערב גיבוש עם חברים מהבסיס. הבנתי שזה
שיר מהאלבום החדש "רדיו שטח 2". השיר הדליק אותי. אהבתי אותו מאוד, וישר כתבתי לדודו
על רצוני לחבר לשיר זה ריקוד. הריקוד הוזמן ונרשם באתר של הארגון.

היה לי וויז'ן ראשוני בראש לצעדי הריקוד. צילמתי ושלחתי סרטון לאמא שלי שעבדה יחד עם דודו
על החלק השני וקטע המעבר שבסוף. אני עבדתי על החלקים הראשון והשלישי (הפזמון). החיבור
היה מידי. דודו ממש חיבר בין הקטעים ועזר לי לתעל את הרעיונות שלי לצעדים של ריקוד.

את תחום הריקוד
התחלתי באופן
רציני יותר, בגיל
10, בלהקות
המחול "שבעת
הכוכבים הרצליה"
של רן הירש.

בעזרתה של אמא הייתה סקיצה ראשונית לריקוד ולאחר מכן, כשדודו טס לארה"ב לקאמפ, הוא סיים את הריקוד שם ולימד בפעם הראשונה בחו"ל.

לאחר מכן התבקשתי להכניס את הריקוד להשתלמות "אשדודאנס 2024" ושם בעצם הייתה ההפצה הראשונית של הריקוד. הפעם הראשונה שלימדתי אני את הריקוד היתה בהרקדה של ירון כרמל ואלמוג בן עמי באולם "נבון" בקריית מוצקין כל יום חמישי החל מ-19:30). הרגשתי מטורף

לאחר מכן הוזמנתי לחוגים נוספים אשר נתנו לי במה מדהימה, וקיבלתי סרטונים מהארץ ומהעולם שהריקוד חוצה יבשות וגבולות. קיבלתי מחמאות אדירות המחממות את ליבי.

בתחילת ינואר זכיתי במקום הראשון במצעד ריקודי העם השנתי 2024, שעורך גדי ביטון וזה עשה לי את ההרגשה הכי מדהימה שיש.

מכאן, השמים הם הגבול והיצירה תמשיך.

עם להקת המחול של הרצליה

לאחר מכן הוזמנתי לחוגים נוספים אשר נתנו לי במה מדהימה, וקיבלתי סרטונים מהארץ ומהעולם שהריקוד חוצה יבשות וגבולות.

מה יהיה מחר

צורה: בית אחד, 3 חלקים וקטע מעבר כיוון ההתקדמות: נכ"ש

ניתנים צעדי הבן. הבת ברגליים וצדדים נגדיים

חלק א: זוגות באחיזה רגילה הפנים נכ"ש.

1-4 חילוף שיכול החל ברגל חיצונית.

8-5 פא"פ: העברת משקל לשמאל ולימין; שיכול בשמאל נגד כיוון ההתקדמות; העברת משקל לימין (פא"פ).

9-12 פתיחה בשמאל שמאלה תוך פניה לכיוון התקדמות; שיוף בימין לפנים; צעדת חילוף מהירה לפנים החל בימין.

13-16 העברת משקל לשמאל ולימין; החלפת

מקום, הבן מאחורי הבת, בצעדת חילוף מהירה. הבן מאחורי הבת.

17-20 כמו 13-16 ברגליים נגדיות חוזרים למקום למצב של פא"פ גב הבן למ"מ.

21-24 בתנועה נכ"ש: פתיחה בשמאל שמאלה; שיכול בימין מאחורי שמאל; בקצב כפול: שמאל שמאלה; ימין בשיכול לפני שמאל; שמאל שמאלה; ימין בשיכול מאחורי שמאל.

25-28 הבן: העברת משקל שמאלה וימינה; שיכול בשמאל מאחורי ימין; ימין במקום, תוך שהוא מסובב את הבת שמאלה תחת ידו השמאלית האוחזת בימין של הבת.

- 5-8 הפנים בכיוון השעון: פסיעה בימין לפנים והשקת ידיים חיצוניות עם בן הזוג; שמאל במקום מאחור; סיבוב ימינה (הבת שמאלה) בצעדת חילוף מהירה החל בימין
- 9-12 פא"פ: שמאל שמאלה; שיכול בימין מאחורי שמאל; שמאל שמאלה; שיכול בימין לפני שמאל.
- 13-16 צעדת חילוף מהירה הצידה שמאלה; שיכול בימין לפני שמאל; שמאל במקום מאחור.
- 17-18 צעדת חילוף מהירה ימינה.
- 19-20 צעדת כפיפה בשמאל לאחור (מתרחקים)
- 21-22 צעדת כפיפה לפנים תוך חיבוק בן הזוג כאשר כתפיים ימניות קרובות.
- 23-24 צעדת כפיפה לאחור הבן במשאל.
- 25-28 פסיעה בשמאל לפנים (העברת משקל שמאלה כשהבן מאחורי הבת והפנים בכ"ש, הכן אוחז במותני הבת; שהייה. העברת משקל לימין; שהייה.
- 29-32 מחליפים מקום ב-4 פסיעות החל בשמאל, תוך 3/4 סיבוב שמאלה (הבת ימינה). מסיימים פא"פ כשהבן במעגל החיצוני.
- 33-64 כמו 1-32 בכיוון הנגדי כשהבן מתחיל במעגל החיצוני.
- קטע סיום:** (מופיע רק בפעם הראשונה של הריקוד)
- 1-4 באחיזת טנגו: צעדת כפיפה לפנים (אל הבת) ולאחור (הבת: לאחור ולפנים)
- 5-6 החלפת מקום בשתי פסיעות בסיבוב יחד ימינה.
- 7-8 בשתי פסיעות הבת בימין מסתובבת ימינה תחת שמאלה של הבן האוחזת בימינה ומלווה אותה בשתי פסיעות במקום.
- 9-12 החלפת מקום בפסדובלה: צעדת כפיפה לאחור בימין; החלפת מקומות בשתי פסיעות כשהבת מסתובבת שמאלה תחת ידו השמאלית של הבן האוחזת בימינה.
- בפעם השנייה של הריקוד חלק ג' חוזר על פעמות 1-60, ואז העבת משקל שמאלה (הבת ימינה).

"מה יהיה מחר" עם אמא סמדר עשור

29-32 כמו 25-28 בהחלפת תפקידים: הבן מסתובב ימינה תחת ידו השמאלית האחוזה בידה הימנית של הבת.

חלק ב:

- 1-4 נפרדים, הבן כלפי מרכז המעגל והבת החוצה: הבן בשלושה צעדים החל בשמאל ופנייה שמאלה לפא"פ; שהייה.
- 5-8 חוזרים אל בן הזוג שלושה צעדים ושהייה
- 9-10 סיבוב של הבת ימינה בשתי פסיעות תחת ידו השמאלית של הבן האוחזת בימין הבת. הבן מלווה בהתקדמות בשתי פסיעות.
- 11-12 כמו 9-10 בהחלפת תפקידים (הבן מסתובב שמאלה תחת ידו השמאלית)
- 13-16 החלפת מקומות בפסדובלה: צעדת כפיפה בשמאל לאחור; החלפת מקומות בשתי פסיעות תחת היד השמאלית של הבן האוחזת בימין של הבת כשהבן עובר מאחורי הבת המסתובבת שמאלה תחת ידה הימנית.
- 17-32 כמו 1-16 כשהבן מתחיל במעגל החיצוני וחוזר למעגל הפנימי.

חלק ג': פנים אל פנים נכ"ש

- 1-4 צעדת חילוף מהירה שמאלה (פתח-סגור-פתח); שיכול בימין מאחורי שמאל; שמאל במקום.

מה יהיה מחר

מילים ולחן:

פאר טסי, איתן דרמון, אבי אוחיון, מתן דרור

שירה: פאר טסי

לא לפחד פשוט לקפוץ אל המים
ולשמור חבר אחד קרוב
ואיפה שתלכי אקרא לזה בית
אז אני גר כמעט בכל רחוב

לא לנסות סתם להסתיר געגוע
זה יאכל אותנו מבפנים
דקה דקה ואז שבוע שבוע
זה מגיע כשלא מחכים

הייתי לוקח הכל לריאות
אמצע הלילה אני באורות
פשוט רציתי לחבק אותך
כי מי יודע מה יהיה מחר
הייתי הולך גם יחף על קוצים
מוצא אותך בין מיליוני אנשים
פשוט רציתי לחבק אותך
כי מי יודע מה יהיה מחר

ללמוד לעוף כמו ציפור בשמים
ולראות מעבר לתמונה
לרכב על הדמיון כמו על אופניים
להרגיש כמו פעם ראשונה

אולי בחוץ אני נראה קצת קשוח
זה עובר לאט עם השנים
דקה דקה ואז שבוע שבוע
זה מגיע כשלא מחכים

הייתי לוקח הכל לריאות
אמצע הלילה אני באורות
פשוט רציתי לחבק אותך
כי מי יודע מה יהיה מחר
הייתי הולך גם יחף על קוצים
מוצא אותך בין מיליוני אנשים
פשוט רציתי לחבק אותך
כי מי יודע מה יהיה מחר

בלהקת המחול שבעת הכוכבים

את השיר של פאר טסי
"מה יהיה מחר", שמעתי
בעת ערב גיבוש עם
חברים מהבסיס. הבנתי
שזה שיר מהאלבום
החדש "רדיו שטח 2".
השיר הדליק אותי.
אהבתי אותו מאוד, וישר
כתבתי לדודו על רצוני
לחבר לשיר זה ריקוד.
הריקוד הוזמן ונרשם
באתר של הארגון.

החיבור בין להקות המחול העממיות לריקודי העם לקהל הרחב הינו נכס מפרה לשני הצדדים. מדור זה בא לחדש ולהעמיק קשר זה. בכל עיתון נתמקד בלהקת מחול אחרת.

בחזרה לתוכן

אספה ריכזה וערכה:
שוקי הופמן

המרכז למחול "חולית" באר שבע

המרכז למחול "חולית": רשת בתי ספר למחול בדרום.

הגוף האחראי: עיריית באר שבע, מועצה אזורית אשכול, מועצה אזורית רמת הנגב, העמותה לתנועה ומחול ע"ש קוהל.

מנהל אמנותי וכוריאוגרף: לירן מיכאלי.

יצר עבודות מחול ללהקת המחול "קמע", עבודת דרמטורגיה לבלט הלאומי של צכ'יה בפראג ליצירתו של אייל דדון, מנהל אמנותי ויזם זירת המחול פסטיבל סמילנסקי לתרבות ופסטיבל הפרינג' הבינלאומי. יזם בתחום המחול. במאי מופעי האמפי פסטיבל אשדודאנס 2016-2024. יו"ר ועדת הפרס ליוצרים בתחום המחול של משרד התרבות והספורט, בוגר תואר ראשון במחול בסמינר הקיבוצים. נשוי לבתאל מיכאלי, גר בבאר שבע ואב לעומר (10), גאיה (9), איתי (7) ומיקה (3).

לירן מיכאלי

מנהלת חטיבה צעירה ולהקות המחול הייצוגיות: בתאל מיכאלי.

בוגרת תואר ראשון ושני לגיל הרך במכללת קיי, יוצרת וחוקרת את המחול בגיל הרך, בוגרת האולפן להכשרת מדריכי ריקודי עם, מורה בכירה לגיל הרך ובעלת תוכניות ייחודיות לקידום המחול בגיל הרך ועד גילאי יסודי יוצרת בתחומי המחול הישראלי, המודרני והקומפוזיציה. זוכת פרסים על כוריאוגרפיה ביצוע ותלבושות:

- 2022 - תחרות המחול U Talent ת"א - מקום 1.
- 2022 - תחרות המחול U Talent ת"א - מקום 2.
- 2024 - תחרות המחול "Raising Star" - "גראנד פריקס" כל הקטגוריות.

בתאל מיכאלי

מנהלת חטיבה בוגרת ולהקות המחול הבוגרות הייצוגיות: נווית אזולאי.

בוגרת המרכז למחול "חולית" ורקדנית פעילה בזירת המחול, בוגרת תואר ראשון בחינוך גופני, בוגרת קורס להכשרת מורים של "מחולה" בשיתוף מכללת וינגייט. מורה למחול מודרני, יוצרת בתחומים שונים כמו - מחול עכשווי, לירי ומחול ישראלי עכשווי. זוכת פרס הוועדה לעידוד יצירה 2015 של קרן היסוד שוויץ.

נווית אזולאי

פרסי כוריאוגרפיה:

- 2012 - פסטיבל יורו גרייד בסופיה, בולגריה - מקום ראשון דואט.
- 2023 - תחרות המחול "Raising Star" - מקום ראשון קבוצתי.
- 2025 - תחרות המחול U Talent Solo - עבודת סולו מקום ראשון.

הישגים ומופעים חשובים

פסטיבלים בארץ

- 2015 - פסטיבל כרמיאל - מקום שני בתחרות המחול העכשווי (ג'אז) "אופרת רוק".
- 2015 - פסטיבל "אורות המחול" ע"ש מוטי אלפסי, דימונה "דבקה לעומר" - מקום ראשון.
- 2016 - פסטיבל כרמיאל - מקום שני בריקוד "חצי הכוס".
- 2016 - פסטיבל כרמיאל - מקום שלישי בריקוד "תפילה לברוש".
- 2016 - פסטיבל כרמיאל - מקום שלישי בתחרות המחול העכשווי בריקוד "קווים אדומים".
- 2018 - פסטיבל אשדוד - מקום ראשון בריקוד נולד - תחרות כוריאוגרפיה לריקודי עם. "הורה שוהם".
- 2019 - פסטיבל אשדודאנס - מקום ראשון בתחרות הכוריאוגרפיה לבמה בריקוד "תשליך".
- 2019 - פסטיבל אשדודאנס - מקום ראשון "ריקוד נולד", תחרות לריקודי עם, "הורה גאיה".
- 2020 - פסטיבל כרמיאל - מקום שני ברשת כוריאוגרפיה לבמה "מגיאורגיה לישראל".
- 2022 - פסטיבל כרמיאל - מקום שני בכוריאוגרפיה לבמה, "שובי אל ביתי".
- 2023 - פסטיבל כרמיאל - פרס חביב הקהל בכוריאוגרפיה לבמה, "באת אלי פתאום".

פסטיבלים בעולם

בולגריה פסטיבל אירוורייד 2012:

- מקום ראשון - סולו, "דדון".
- מקום שלישי - דואט "אליס"
- מקום ראשון - פולקלור קבוצתי - "חצי הכוס"
- מקום שלישי - סולו - "עלה נישא ברוח"
- מקום ראשון - מישראל באהבה.
- מקום שני - over all סיכום תחרויות הפסטיבל.

הונגריה - בודפשט אירופה 2010:

- מקום שלישי - פולקלור - "הורה ממטרה".
- מקום ראשון - דואט "אליס בארץ הפלאות".
- מקום שלישי - over all

להקה השתתפה בהפקות ענק, ביניהן:

מופע ענק עם אמנים מובילים ישראלים (עומר אדם, משה פרץ, רותם כהן, נועה קירל ועוד).

2009 - טקס יום העצמאות המרכזי בהר הרצל בכוריאוגרפיה של שלמה ממון.

ייצוג ישראל בפסטיבלים בינלאומיים שם זכתה בשלושת המקומות הראשונים

שמות הפסטיבלים:

ספיין דאנס - 2009.

בודפשט אירופה - הונגריה 2010.

אירוגרייד - בולגריה 2012.

ברלין קונגרס דאנס - 2013.

יצירת הפקות מקור - כמדי שנה בפרימירות הלהקה החל משנת 2007 ועד היום הלהקה מפיקה הפקות מקור אחת לשנה בבכורה ובמסגרת הפרימיירות של הלהקות הייצוגיות. ערבי יוצרים - ערב קומפוזיציה בו הרקדנים מפיקים, יוצרים קבוצות רקדנים, בונים קונספט, תפאורה, תאורה ויוצרים עבודה חדשה עד 5 דק בערב מלא של 65 דק ביצירה עצמאית.

להקות הייצוגיות:

"ניצנים" - שכבות גיל ג'-ד' - 32 רקדנים.

"עלומים" - שכבות גיל ה'-ו' - 32 רקדנים.

"עתודה" - שכבות גיל ז' - 28 רקדנים.

"חטיבה" - שכבות גיל ח'-ט' - 28 רקדנים.

"נעורים" - שכבות גיל י'-י"ב - 28 רקדנים.

"בוגרת" - 18 ומעלה - 24 רקדנים.

ביה"ס למחול:

קבוצות מכינה - גיל הרך

"קלאס" 1-8 שיעורים לפי רמות וגילאים: מחול קלאסי, מודרני, פרטואר, קומפוזיציה, אימפרוביזציה, מחול עכשווי, פולקלור.

"אקדמיה A" - שכבות גיל ה'-ח' (חלוקה ע"פ מבחנים).

"אקדמיה B" - שכבות גיל ב'-ד' (חלוקה ע"פ מבחנים).

קהילה מחולית:

מערכת שעות לשיעורים פתוחים בקהילה באירוח מיטב היוצרים, סגנונות מגוונים, אירועי קונספט מרמת מתחילים ועד מתקדמים. מיועד לגילאי 18+.

מסלול תרבויות רחוב (היפ הופ):

"ג'וניורס" - שכבות גיל ב'-ד'

"1H" - שכבות גיל ה'-ו'

"2H" - שכבות גיל ז'

"3H" - שכבות גיל ח'-י"ב

קהילת המחול של המרכז למחול חולית והלהקות הייצוגיות:

מס טלפון ליצירת קשר: 054-6880551, 050-9655764

פייסבוק: [להקת המחול חולית](#) אינסטגרם - [holitdancecompany](#)

